

Slovenski Pravnik

Izdaja društvo „Pravnik“ v Ljubljani

ODGOVORNI UREDNIK:

Dr. RUDOLF SAJOVIC

VSEBINA:

1. PROF. G. KREK: Organizacija sodišč po najnovjšem zakonskem		
	načrtu	1
2. Dr. SREČKO ZUGLIA: Ustav i žalba protiv pritvaranja		28
3. — o — Zaščita najemnikov po novem stanovanskem zakonu		34
4. Književna poročila		38
5. Razne vesti		43
PRILOGA: Odločbe stola sedmorice v civilnih stvareh		1—16

V LJUBLJANI
NATISNILA „NARODNA TISKARNA“

1923

SLOVENSKI PRAVNIK.

Leto XXXVII. V Ljubljani, 1. februarja 1923. Štev. 1. in 2.

Organizacija sodišč po najnovejšem zakonskem načrtu.

Prof. G. Krek.

Uvod.

I. Nekoliko podatkov o zgodovini načrta.

Prvi projekt zakona o ureditvi in pristojnosti sodišč, veljavnega za vso kraljevino, so izdelali dr. Dragoljub Arandjelović in Živojin Perić, profesorja beogradske univerze, ter M. Tadić, takrat predsednik prvostopnega sodišča za mesto Beograd, sedaj advokat v Beogradu. Ta načrt (citiran s kratico »I. nač.«) je priobčen v Beograjskem Arhivu za pravne i društvene nauke, Knjiga 18 (1921), str. 313 sl. in 385 sl. Projekt obsega, kakor je razvidno iz njegovega naslova, (in sicer v členih 88 do 110), tudi predpise o pristojnosti (delokrogu) sodišč. Ti predpisi so bili v poznejših načrtih po pravici izločeni, ker ne spadajo v zakon o (notranji) organizaciji sodišč, marveč ali v poseben zakon ali pa v odnose zakone o postopku. Temu vztrezno so zadevne določbe, kolikor gre za sporno sodstvo civilnih sodišč, v načrtih civilnopravnega reda,¹⁾ dočim so sprejete v zakon o ureditvi sodišč sedaj samo

¹⁾ Prvi načrt civilnega postopka je izdelal Gjorgje Nestorović, državni svetnik v pok. in advokat v Beogradu. Ta t. zv. Niški načrt citiram s kratico »I. ref. nač. cpr.« Dopolan je bil l. 1921 poedinim članom privatnopravnega odseka stalnega zakonodavnega sveta in prof. dr. Antonu Skumoviču v Ljubljani ter predsedniku banskega stola Slavoljubu Sovi v Zagrebu kot ekspertoma. Takrat so se bile že vršile seje širše komisije, ki je bila ustanovila važne smernice za bodoči zakon o ureditvi sodišč, in je bil izdelan že tudi deln. načrt tega zakona (prim. glede tega gori besedilo). Ker se osnove tega načrta niso več ujemale s I. ref. nač. cpr., ki se je vrh tega v poedinih določbah premalo dosledno držal osnovnih

splošne določbe o glavnih funkcijah teh sodišč, in to šele v zadnji njegovi obliki komisijskega načrta (glej zdlaj!).

Omenjeni prvi načrt našega zakona kritizira pokojni predsednik višjega deželnega sodišča v Ljubljani Ivan Kavčnik v navedenem Arhivu, Knjiga 19. (1921), str. 62 sl. zlasti z vidika modernega spornega postopka. On se izjavlja odločno proti uvedbi občinskih sodišč v Sloveniji, ker niso ta sodišča pri nas niti poznana niti potrebna, proti apelacijskemu sodišču s pismenim postopkom, proti kasacijskemu sodišču kot izključno kasatorni stopnji in proti »delovodnemu protokolu« starega sodnega reda. V istem letniku istega časopisa se je oglasil k temu predmetu ponovno k besedi str. 288 sl., vzdržujoč svoje prvotno stališče in z nasvetom, naj se sestavi najprej načrt novega civilnega postopka, preden se preide na izdelovanje načrta predmetnega zakona. Soglaša z mnenjem Gj. Nestorovića (Arhiv, Knjiga 19. [1921] str. 153), po katerem se naj izločijo določbe o pristojnosti sodišč.

I. nač. se je oziral poglavitno na civilnopravne funkcije sodišč. Pravila, ki se nanašajo na porotna sodišča, na sodno pristojnost v kazenskih stvareh in na državno pravdnštvo (»tužništvo«), je izdelal posebej dr. Tomo Živanović, profesor beograjske univerze. Ta delni načrt, objavljen v Arhivu,

načel modernega postopka, smo se izjavili iz večine za korenito predelavo tega prvega osnutka civilnopravnega reda. Predelava je bila poverjena stalnemu članu dr. Hugonu Werku, advokatu v Zagrebu, ter ad hoc pozvanima prej imenovanima ekspertoma kot izrednima članoma. Tročlanska komisija je sestavila nov, bistveno izpremenjen načrt, naslovljen »Zakon o sudskom postopku u gradjanskim pravnim sporovima (gradjanski parnični postupak)« in v predležem članku citiran kot »II. ref. nač. cpr.«, ki se drži vobče doslovno avstrijskega sodnega pravilnika (jur. norme) in avstrijskega civilnopravnega reda. Izločene pa so vse norme, ki se tičejo izključno nespornega postopka (vštevši zadevne kompetenčne predpise), kakor tudi norme, ki se tičejo posebnih vrst postopanja (zlasti tudi §§ 548—602 našega c. pr. r.). Prvi del tega načrta, ki obsega poglavitno določbe našega sod. prav., je bil predmet posvetovanj ožje komisije, koje člani sta bila razen že imenovane trojice dr. Dragoljub Arandjelović, profesor beograjske univerze, in Gjorgje Nestorović (poslednji kot predsednik). Na sejah, ki so se vršile od 5. oktobra do 20. oktobra 1922, je bil tekst ustanovljen menda do § 157. Ta načrt redakcijske komisije imenujem »Deln. kom. nač. cpr.«

Knjiga 18. (1921) str. 465 sl., je bil pozneje vdelan v I. nač., ki so ga njegovi avtorji tudi sicer nekoliko izpremenili in popravili.

Na ta način dopolnjeni in popravljene načrt (citiran kot »II. nač.«), je bil takoj predložen širši komisiji, sestavljeni iz članov civilnopravnega in kazenskopravnega odseka St. Z. Sv. in še nekaterih članov veščakov iz pokrajin, ki je imela svoje seje od 18. aprila do 23. aprila 1921 v Beogradu. Izkazalo se je, da še ni bil goden za dokončno sklepanje. Širša komisija se je morala omejiti na ustanovitev nekaterih glavnih smernic glede posebno spornih načelnih vprašanj in na izvolitev ožje komisije, sestoječe iz članov Arandjelovića, Kreka, Maurovića (profesorja na zagrebški univerzi), Nestorovića in Werka (advokata v Zagrebu), kateri je bilo naročeno, da redigira načrt v smislu ugotovljenih smernic.

Vsled raznih osebnih zaprek sta se mogla redno udeleževati sej te komisije samo Nestorović in pisec tega članka, a tudi ta člana samo nekaj dni. Tako je dovršila ožja komisija pri tej priliki samo prvi del zakona, to je splošna pravila in poglavje o sodiščih. Zadevni elaborat citiram s kratico »Deln. nač.«

Razne neprilike so zasledovale ta načrt še nadalje. Bile so na poti, da se redakcijska komisija ni mogla več sestati v doglednem času, vsled česar je pravosodno ministrstvo poverilo dr. Werku nalogo, da sam prevzame in dovrši redakcijo, držeč se pri tem navodil širše komisije in uporabljajoč omenjeni delni načrt. Werk je dovršil in predložil svoje delo sredi oktobra 1922; citiram ga z »Ref. nač.«

Werkov načrt je bil doposlan članom redakcijske komisije, žal, stoprv nekaj dni pred njenim sestankom, odrejenim na dan 20. oktobra 1922 v Beogradu za razpravljanje in sklepanje o njem. Dotičnih posvetovanj so se udeležili pod predsedstvom predsednika Kasacijskega sodišča v Beogradu Mihajla Jovanovića razen gori imenovanih članov (Arandjelovića, Kreka, Maurovića, Nestorovića in Werka) dr. Anton Skumović, profesor ljubljanske univerze, in Slavoljub Sova, predsednik banskega stola v Zagrebu, ki ju je privatnopravni odsek St. Z. Sv. bil kooptiral za sodelovanje pri unifi-

kaciji civilnoprocesualnih zakonov. Komisija je svoje delo dokončala dne 2. novembra 1922. Njen elaborat (v tem članku navajan kot »Kom. nač.«) obsega 106 paragrafov. Naslanja se v bistvu na pri nas veljavni avstrijski zakon o uredbi sodišč z dne 27. novembra 1896, drž. zak. 217, upošteva pa seveda posebne razmere in potrebe naše kraljevine in naše zakonodavstvo, predvsem ustavo in osnutke zakonov o sodnikih, o advokatih, o civilnih državnih nameščencih (poslednjega zakona v obliki prvega predloga, ki ga je izdelala vladna komisija, in ki je objavljen tudi v slovenskem prevodu, Ljubljana 1922) itd. Komisiji pa žal ni bila dana prilika seznaniti se z besedilom kazenskopravnega reda, čigar načrt je kazensko-pravni odsek St. Z. Sv. že takrat bil dovršil. In tako tega zakonodavnega elaborata pri svojem delu tudi ni mogla več upoštevati.

Kom. nač. predpostavlja, da se uzakoni novi (II. ref. oziroma kom.) načrt civilnopravnega reda (glej op. 1), ki recipira naš (avstrijski) sodni pravilnik (Zakon z dne 1. avgusta 1895, drž. zak. 111) in naš civilnopravni red (Zakon z istega dne, drž. zak. 113). Priporočati je, da se kom. nač. »Zakona o uredjenju sudova« — tako se glasi naslov sedaj — dopošlje v oceno vsem ostalim članom privatnopravnega in vsem članom kazenskopravnega odseka St. Z. Sv., dalje pa tudi najvišjim in višjim sodiščem, pravnim fakultetam, advokatskim in notarskim zbornicam, trgovskim in obrtniškim (industrijskim) zbornicam, pravniškim združenjem itd. Na podlagi zadevnih mnenj bi utegnila redakcijska komisija ustanoviti dokončno besedilo načrta, ki bi ga bilo — po morebitni odobritvi poedinih odsekov — predložiti širši komisiji St. Z. Sv., potem pa skupščini oziroma njenemu zakonodavnemu odboru istočasno z dotlejš dogotovljenima načrtoma civilnega in kazenskega postopnika.²⁾

²⁾ Sestava najvažnejših kratic, ki jih uporabljam za načrte zakona o ureditvi sodišč: 1.) »**I. nač.**«, t. j. projekt Arandjelović-Perić-Tadić; 2.) »**II. nač.**«, t. j. isti projekt, dopolnjen in popravljen ter predložen širši komisiji; 3.) »**Deln. nač.**«, t. j. načrt I. dela zakona (Krek - Nestorović); 4.) »**Ref. nač.**«, t. j. načrt, ki ga je izdelal dr. Werk; 5.) »**Kom. nač.**«, t. j. načrt, sklenjen po redakcijski komisiji. Paragrafi brez dastavka se nanašajo na ta poslednji načrt. Pripominjamo, da tekst tega načrta, ki ga upo-

II. Splošne pripombe.

Kdor primerja komisijski načrt, čeprav le površno s I. in II. načrtom, zapazi gotovo takoj razveseljiv napredek. Občinska sodišča, ki so bila po teh načrtih integralna sestavina ustroja sodišč, imajo po sledečih načrtih značaj fakultativnih, posebnih sodišč, ki jih zakon samo omenja kot taka (§ 1, odst. 2), a njih ustanovitev nikakor ni obvezna tam, kjer ne obstoje, marveč le potestativna — uvedejo se na zahtevo oblastne skupščine — in njih sestava, pristojnost in postopek je urediti s posebnim zakonom (§ 99, odst. 2). Tako je Sloveniji in Dal-

rabljam v navzočem članku, in ki bode na koncu te razprave kot dodatek ponatisnjen, ni morda kak oficialni tekst, objavljen po pravosodnem ministrstvu — take oficialne izdaje še ni —, temveč tekst, kakor sem si ga sam sestavil na podlagi ref. nač. in izprememb, sklenjenih na sejah redakcijske komisije. Glede na naglico, s katero je morala komisija delati, ni izključeno, da je ostala ali celo nastala v mojem besedilu kaka netočnost, ki se ne nahaja v komisijskem sklepu. Vendar pa mislim, da ni mnogo takih pogrškov, posebno ne takih, ki bi bistveno izpremenile smisel zakona. Za ortografijo — poslužujem se kolikor možno ekavščine in fonetičnega pravopisa — odklanjam vsako odgovornost, to tembolj, ker tudi prvi oficialni (ndefinitivni) prepis pravosodnega ministrstva v tem oziru ni bil dosleden.

Za načrte civilnega postopka rabim te-le kritice: 1.) »I. ref. nač. cpr.«, t. j. načrt, čigar avtor je Nestorovič; 2.) »II. ref. nač. cpr.«, t. j. načrt, ki so ga redigirali Skumovič, Sova in Werk; 3.) »Deln. kom. nač. cpr.«, t. j. načrt, čigar besedilo je ustanovila redakcijska komisija za cpr. do § 157 (pr. m. op. 1.).

Vladni načrt zakona o civilnih državnih nameščencih je označen kot »sl. prag.« (službena pragmatika). Na izpremembe, ki jih je izvršila posebna komisija zakonodavnega odbora skupščine v jeseni 1922, sem se mogel ozirati le v toliko, kolikor so mi postale znane na podlagi dnevniških poročil. Načrt zakona o sodnikih, ki ga je izdelala posebna komisija sodnikov, imenovana po pravosodnem ministrstvu, in ki je objavljen v beograjskem Arhivu za pravne i društvene nauke, knjiga 20 (1921), str. 60 sl., citiram kot »sod. zak.« (sodniški zakon).

Naše (avstrijske) zakone navajam kakor sledi: Zakon z dne 27. novembra 1896, drž. zak. 217, o ureditvi sodišč: »o. z.« (organizacijski zakon); zakon z dne 1. avgusta 1895, drž. zak. 111 (pravilnik o sodni pristojnosti): »sod. prav.«; ces. ukaz z dne 1. junija 1914, drž. zak. 118 o izpremembah postopka v državljanskih pravnih stvareh: »razbr. nov.« (razbremenitvena novela); naredbo prav. min. z dne 5. maja 1897, drž. zak. 112: »posl.« (poslovnik). Ostale kratice kakor c. pr. r., i. r., k. pr. r. so obče znane in v rabi in jim ni treba pojasnila.

maciji moči, varovati absolutno ločitev pravosodstva od uprave tudi na zunaj. Ako nočemo sami drugače, ostane pri nas to osnovno načelo jurisdikcije ne samo materialno, temveč tudi formalno strogo izvedeno, dočim je za druge pokrajine, v katerih že obstoje občinska sodišča ali njim slične ustanove, sicer legislativno zajamčeno (§ 1, odst. 2), vendar pri pravih občinskih sodiščih praktično težko izvedljivo.³⁾

³⁾ Poglavitno glede na to načelo in ker se pri nas niti občinski posredovalni uradi, uvedeni z zakonom z dne 21. septembra 1869, drž. zak. 150, oziroma (za Kranjsko) z dež. zak. z dne 27. septembra 1911, dež. zak. 45 in (za Štajersko) z dež. zak. z dne 29. decembra 1914, dež. zak. 23/15, niso obnesli, sem nasprotnik občinskih sodišč, to je takih sodišč, pri katerih sodelujejo kot sodniki izključno laiki, izvoljeni po občinskih ali občinskem zastopu ali katerikoli drugi politični organizaciji. V to skupino občinskih sodišč spadajo srbski »opštinski sudovi« po gradj. suds. postopku in izmenah in dopunah z dne 17. jan. 1876 oz. z dne 26. jan. 1901. Njihov ustroj (izvolitev po občinskem zboru) in povrh dejstvo, da je občinsko sodišče hkratu upravni izvrševalni organ obč. zbora in odbora, povzročuje utemeljene pomisleke. Zakaj izročiti ravno revno in najmanj izobraženo prebivalstvo slabšemu pravosodstvu? (prim. Glaser, Ges. kl. Schriften II, 307—350, Pollak v Mischler-Ulbrich, Oe. St. Wörtb. in tam navedene pisatelje.) Enako sumljivi se mi zde »mjestni sudovi«, uvedeni na Hrvatskem z zakonom z dne 3. oktobra 1876, Sb. 87 (en krajni sodnik z dvojico »prisežnikov«, vsi izvoljeni po občinskem zastopstvu, potrjeni po banu). Taka prava občinska sodišča imajo tudi v Bulgariji po zakonu z dne 18. decembra 1887 (občinski poglavar in dva prisednika, izvoljena iz občinskega odbora za eno leto) in v Rusiji (menda samo še v nekaterih velikih mestih; njih ime Učastkovy mirovoi sudja spominja na srbske »časnike«). Tudi švedski Häradsrätter ali Landtdomstolar spada v to kategorijo, dasi deluje tamošnjih sedem prisednikov pod predsedstvom sodnika strokovnjaka. In nič boljši ni italijanski Conciliatore, ki ga predlaga občinski svet in potrjuje kralj oz. po njem delegirani prvi predsednik Corte d'appello, kateremu se pridružujejo v Španiji Jueces municipales takisto kot pravi sodniki, izhajajoči iz občine. Najdeš jih torej tu in tam po kontinentu; da igrajo angleški t. zv. Justices of the Peace še veliko večjo vlogo (prim. Gerland, Engl. Gerichtsverfassung I, 3 sl.), je dejstvo, ki nas glede na povsem drugačno sodno organizacijo Vel. Britanije vsaj praktično ne more zanimati. Ako abstrahiramo od teh »mirovnih sodnikov«, tedaj menda ni zgrešena domneva, da je ta institucija udomačena in priljubljena v prvi vrsti tam, kjer imajo dolgo in težavno pot do drž. sodišča, in zaostajajo komunikac. razmere za potrebami. Ne zato, ker pričakujejo od laiškega elementa dobrodejen vpliv na pravosodstvo v smeri primernosti (aequitas) kakor

Dobrodejno učinkuje tudi smotrna sistematika, ki ni samo postulat znanstvene lepote, marveč služi tudi boljši uporabnosti zakona, ker lajša pravilno razumevanje in memoriranje. V prvotnih načrtih smo jo pogrešali.

Zakonodavna tehnika stoji sploh v kom. nač. na mnogo višji stopnji, kar se pokazuje zlasti v dosti točnejšem izražanju in v uniformiranem jeziku. Kodifikatorji so se trudili, da rabijo za iste pojme po možnosti povsod iste izraze, za iste

pri porotnikih ali skabinih, zagovarjajo občinska sodišča, marveč s pogledom na pomanjkanje držav. sodišč in na razbremenitev državnih financ. Zadovoljujejo se s slabšim, ker boljšega ne morejo nuditi. Vsekako je značilno, da so med tistimi državami, ki nimajo občinskih sodišč, ravno take, kojih komunikacije odgovarjajo potrebam, ki posvečajo pravosodstvu posebno skrbno pozornost in slové po dobri justici, na prim. Nemčija. (Pooblastitev § 14 št. 3 n. GVG. je imela le partikularnopraven pomen; določba je sedaj obsoletna.) V teh državah so se tudi poskusi uvesti taka sodišča izjalovila (tako n. pr. v bivši Avstriji, kjer je bil leta 1894. izdelan osnutek zakona, ki je predvideval nehonorirane »mirovne« sodnike laike za spore do 20 gld., ki pa ni bil uzakonjen.) Vse to in aksiom, da bodi v pravosodstvu najboljše ravno še dovolj dobro, je treba imeti pred očmi, kadar gre za preosnovo sodne organizacije. Vendar nam je razločevati med občinskimi sodišči, kakršna so navedena, in drugo laiško ustanovo, poklicano podpirati državna sodišča: navadno (toda zmotno) takozvanimi *mirovnimi sodniki* (juges de paix, giudice di pace). To je drugi tip, ki se običajno konfundira s prvim, ki se pa od le-tega bistveno razločuje. Mirovni sodnik sploh ni sodnik temveč samo organ, ki je poklican napotiti poravnavo; bodisi da je njegovo sodelovanje obligatorno in pogoj za iskanje pravice pri pravih sodiščih (kakor v Švici, na Danskem in Norveškem), bodisi da je samo fakultativno (kakor pri nas). Proti takim poravnalnim ali posredovalnim uradom ali komisijam, dasi izvoljenim po občini, po mojem mnenju ni kaj ugovarjati z načelnega našega stališča. Seveda pa je vprašanje, ali je ta institucija praktične vrednosti in ali ne zavlačuje morda po nepotrebem zasledovanja prava, zlasti tam, kjer so poravnalni poskusi obvezni. V Sloveniji (in tudi v nemškem delu Štajerskega) se posredovalni uradi, kakor rečeno, niso obnesli. Ker so občinska sodišča po zakonu, predvidenem v § 99. gdst. 2. zamišljena brezdomno kot prava sodišča z judikaturno kompetenco in sestavljena potom izbora po občini (arg. verb. »o načinu biranja opštinskih sodija«), torej več ali manj po srbskem vzorcu, smo smatrali za umestno, da prepuščamo narodu, zastopanemu v oblastni skupščini, da po svojih potrebah in svojem preudarku sam odloči, hoče-li sprejeti institucijo, katere ustroj bo dotlej mogel spoznati iz zadevnega zakona.

misli povsod isto jezikovno obliko. Tudi to postopanje pospešuje nemalo razlaganje zakonske volje — isti način izrazovanja: torej ista misel — in daje vrh tega na razpolago mne-motehniški pripomoček, ki se ne sme podcenjevati. Zlasti so tudi strokovni termini vobče točnejši nego v prvih načrtih in se — kar je posebno hvalevredno — ne konfundirajo, temveč se strogo ločijo drug od drugega; kjer se je zdelo potrebno ali koristno, se uporablja za izvesten pojem dosledno samo en edini terminus, ki je postal s tem hkratu drugim pojmom nedostopen. V omenjenih ozirih je žal naša ustava sila nedostatna in je tuptatam tudi redaktorje našega zakona ovirala pri njihovem delu. Na drugi strani pa je ravno ustava, ki še ni bila uzakonjena ob času, ko so se sestavljali prvi načrti, izdatno olajšala prizadevanje kodifikatorjev, lahko rečem, da jim je delo stoprv omogočila. Saj jim je bilo sedaj šele moči graditi na trdnem, zanesljivem temelju!

Posebna zasluga kom. načrta je, da se v njem zrcali jasno ves ustroj sodnih oblastev in hirarhija sodnega, zlasti pa sodniškega osobja. Tu je prvič točno označen vrstni red in delokrog poedinih sodišč, prvič pojem sodnika opredeljen na brezdvomen način; imenovane so prvič vrste in funkcije sodniškega pomožnega osobja, in prvič so narisane v točnih črtah glavne konture sodne pisarne in njenega uradništva. Tu kakor tudi povsod drugod hoče načrt, da je kolikor mogoče določen in odločen. Ako se mu to glede pisarniških uradnikov ni posrečilo v isti meri kakor pri sodniškem osobju, so to zakrivili v prvi vrsti sila heterogeni dejanski in material-nopravni odnošaji v naši državi, ki sedaj še ne dopuščajo jasne slike o tem, ali in v kateri meri se bodo dali izenačiti. (Kot primer navajam le zemljiško knjigo.)

Kar pa razločuje deln. in kom. načrt pred vsem od prejšnjih načrtov, je dejstvo, da so izločene poslednje reminiscence na stari postopek. Izginilo je »Apelacijsko« in »Kasacijsko« sodišče; na njih mesto sta stopili »Veliko« oziroma »Vrhovno« sodišče kot svedoka ustnega in neposrednega postopanja oziroma judikaturne, ne kasatorne funkcije ter kot od daleč vidna miljnika ob cesti v blaženo deželo modernega procesa, ki ga

nam obeta novi načrt civilnega postopnika.⁴⁾ Da se je moral ob takem pojmovanju umakniti tudi stari »vložni zapisnik«, ki je strašil še v prvotnih načrtih in je bil izločen šele v deln. načrtu, je samo ob sebi umevno. Z njegovo odstranitvijo pa je otvorjena prosta perspektiva v smeri modernega poslovnika, podobnega našemu.

Tako so postale vse bojazni neutemeljene, vse želje izpolnjene, katere je izrazil pokojni predsednik Kavčnik v prej omenjenih sestavkih in v svojem članku, objavljenem v Sl. Pr. 1920, str. 279—281.

Namen nastopnih izvajanj je, podati črtico o zadnjem osnutku in s tem omogočiti, da se seznanijo naši pravniki čim

⁴⁾ Znano je, da srbski kasacioni sud pravzaprav ni prava tretja stopnja, ki bi odločevala v stvari sami, temveč je njegova naloga: »da motri da se u zemlji kako formalni tako i materialni zakoni i propisi . . . upotrebljaju u onom smislu, u kom oni glase, i jednoobrazno«. To bode seveda najznamenitejša naloga tudi našega bodočega vrhovnega sodišča (prim. §§ 42 in 57), vendar ne edina. Srbskemu kasacijskemu sodišču gre le pravica, da potrdi ali razveljavi nižjestopne razsodbe in sklepe. Njegov delokrog se torej ujema s francoskim vzorcem, po katerem je organiziran tudi italijanski Corte di cassatione, ruska kasacijska instanca, bolgarski kasacijski dvor, španski Tribunal supremo in sploh večina najvišjih sodišč, dočim je pač najpopolnejši tip prave tretje stopnje švedski vrhovni sodni dvor, ki preresetava ne samo pravna in dejanska vprašanja, temveč vzprejema (sicer ne secundum, pač pa praeter legem) tudi nove dokaze (Uppström v Leske-Loewenfeld II, 477). Temu tipu se približuje med drugimi (glej posebno § 543 ogrskega c. pr. r.) tudi avstrijsko vrhovno (in kasacijsko) sodišče; vsekako bolj nego nemško državno sodišče. Nemški c. pr. r. sicer ne stoji na stališču francoskega prava (glej § 565, odst. 3 n. cpr.); ker pa je revizijskemu sodišču vsakršno dejansko ocenjevanje prepovedano (§ 561), mu je v mnogih slučajih onemogočeno, da odloči v stvari sami, kar velja v še večji meri za nizozemski Hooge Raad (Asser v Leske-Loewenfeld III, 1°. 477). Glede na inozemsko zakonodavstvo in uvažujoč, da prevladuje vsekako francoski tip, se moramo tem bolj veseliti dejstva, da se je naše zakonodavstvo odločilo sprejeti napredni avstrijski vzorec, ki je problem tretje stopnje rešil na sijajen način, držeč se srednje linije med praktično neizvedljivim švedskim idealom in francoskim anahronizmom. § 607, odst. 1 II. ref. nač. cpr. pravi: »Revizijski če sud u pravilu sam odlučiti o dotičnoj stvari«. To so zlate besede. Za sodnike najvišjega tribunala naj ne veljajo besede svetega pisma: Govorjenje vaše pa bodi: Da, da; ne, ne; kar je več je od zlega. Preko potrditve in razveljave naj izrekajo sami, kaj je pravo in zakaj.

prej z njega glavnimi načeli in najvažnejšimi določbami, in — kar se mi zdi nič manj važno — tudi z nagibi, ki žal niso niti kot priloga ref. načrta, niti v sejnih zapisnikih ugotovljeni, a so vendar pomembni osobito tam, kjer se načrt razločuje od svoje avstrijske predloge. Članek hoče torej, da je v prvi vrsti informativen. Kritično ocenjevanje ni nameravano; morda bi članu komisije niti ne pristojalo; vsaj sedaj še ne, ko je načrt komaj izgotovljen in še ni bilo dovolj časa, baviti se s podrobnostmi in razmotrivati poedine določbe in njih praktiške posledke z vseh mogočih vidikov. Vendar se mi menda ne bo štelo v zlo, da navzlic temu ne zatajujem svojega mnenja tam, kjer bi ne želel, da se identificira moje mišljenje z mislimi izraženimi v načrtu. Morda bo ravno to izzvalo debato in na ta način vsaj posredno pospeševalo korist zakonodavnega dela. Vsekako se pač nihče ne more zavedati nemerodavnosti osebnega mnenja tako globoko kakor tisti, ki je sam sodeloval, nihče višje ceniti resničnosti Bismarckovih besed »Die Kritik ist leicht, die Kunst ist schwer«. Naj se torej uvažujejo zavedne pripombe sine ira et studio, kakor so bile napisane, kot skromni doneski, upravičeni le po Propercijevem *In magnis et voluisse sat est*. Naj se pa tudi upošteva, da mi je bil, kakor rečeno, glavni smoter pravočasna informacija in glavno pravilo *Bis dat qui cito dat*. Morda sem se držal tega pregovora na račun temeljitosti. To bi ne bila prevelika nesreča. Članek je dosegel svoj namen, ako izzove korenito in pravočasno oceno našega načrta po pokličnih teoretikih in praktikih.

Zakonski načrt je razdeljen na šest odsekov. V I. odseku se razpravlja o rednih sodiščih, o njih ustanovitvi, organih, sestavi in najvažnejših funkcijah (§§ 1—64). II. odsek se bavi s sodnim osebjem, to je s sodniki in sodniškimi pomočniki, s pisarniškim osebjem in s sodnimi služitelji (§§ 65—81). Poglavje o pisarniških uradnikih se je obneslo nekam revno in nedostatno iz že omenjenih razlogov. Načrt se v glavnem zadovoljuje, da je klicar v puščavi, ki prorokuje prihod odrešenika v osebi pravosodnega ministra. Tu bo morala komisija pač sama svoj čas vse potrebno pripraviti, da se ministrska naredba prilagodi potrebam novega procesa in sodobnega poslovanja sploh. Njena naloga bode, da vzdrži pisarniško osebje

vsaj na isti višini, na kateri se nahaja pri nas, oziroma da ga dvigne v drugih pokrajinah na isto višino, ustanavljajoč primerne predpise o šolski predizobrazbi, o pripravljalni službi, o polaganju izpitov itd. Nekaj važnih namigljajev daje IV. odsek našega načrta, zlasti § 86, ki izroča pisarni vsaj fakultativno prav važne in ne ravno enostavne posle. Ako naj dotične določbe ne bodo prazne besede, ako bodi marveč pisarna v resnici kos svoji nalogi, tedaj bo — brez ozira na naše ozemlje — treba smotrenega reformatornega dela. Posebno skrbno se bodo morale izdelati prehodne določbe, da se na eni strani ne poseže preobčutno v pravico starega uradništva, na drugi strani pa vendar ustvari podlaga za dobro usposobljeni naraščaj. Zaradi tega pa, ker bo morda tuptam legislativnih, zlasti pa praktiških težkoč, ne smemo biti črnogledi in skeptično zanikati izvedljivost velikopotezne pisarniške reforme.⁵⁾ V III. odseku (edinem § 82) se ugotavlja, komu gre nadzor nad

⁵⁾ Tudi v Avstriji so bile pisarniške razmere pred Kleinovo justično reformo nepovoljne, tako glede predzobrazbe kakor glede gospodarskega položaja pisarniških uradnikov. Saj je celo Randa svaril pred odpravo splošnega vložnega zapisnika, ker se je bal, da pisarniško uradništvo ne bi bilo kos svoji nalogi, bodisi intelektualno, bodisi moralno (Gutachten über den Gesetzentwurf, betreffend die Besetzung, innere Einrichtung und Geschäftsordnung der Gerichte 1896; prim. tudi Rabe v Ger. Ztg. 1896, št. 35 in 36). In vendar so se izkazali pomisleki proti reformi neutemeljeni. Drugi resorti sedaj naravnost občudujejo vzorno točno delovanje naših sodnih pisarn. zlasti v Sloveniji, kjer so neprecenljiva opora in razbremenitev sodnikov. In to morajo postati po vsej kraljevini, če hočemo, da naj zadoščajo sodniki spričo povečanih zahtev, ki jih bodo nanje stavili ne samo novi procesualni, temveč pred vsem tudi novi materialnopravni zakoni. Ali bodo sredstva za dosego tega cilja povsem enaka, kakršna so bila primerna za Avstrijo, je seveda drugo vprašanje. Tu kakor vobče pri naših zakonodavnih prizadevanjih bi morali v vsakem oziru imeti pred očmi tiste modre besede starega weimarskega velikana, ki jih je izustil, razgovarjajoč se s svojim tajnikom o francoski revoluciji, in ki bi bile vredne biti geslo zakonodavcem mladih držav in mladih narodov: »Alle Versuche, irgend eine ausländische Neuerung einzuführen, wozu das Bedürfnis nicht im tiefen Kern der eigenen Nation wurzelt, sind töricht..., denn sie sind ohne Gott, der sich von solchen Puschereien zurückhält. Ist aber ein wirkliches Bedürfnis zu einer großen Reform in einem Volke vorhanden, so ist Gott mit ihm, und sie gelingt.« (Eckermann, Gespräche mit Goethe, 4. jan. 1824.)

pisarniškim in služiteljskim osebjem. IV. odsek načrtava v splošnih obrisih poslovanje pri sodiščih, prepuščajoč podrobnosti bodočemu poslovníku (§§ 83—90). V. odsek zajamčuje sodniškemu osebju in sodniškim pomočnikom določene feriale dopuste (§§ 91 in 92), dočim nas VI. odsek seznanja z glavnimi organi in načeli sodne uprave in službenega nadzora nad sodišči in sodniki (§§ 93—98). VII. odsek je rezerviran za prehodne in zaključne določbe (§§ 99—106). K temu odseku je pripomniti, da še ni zamišljen kot dovršeno delo. Treba bode upoštevati še marsikateri pravni institut in marsikatero določbo partikularnega zakonskega, morda tudi običajnega prava, na katera se komisija ni mogla ozirati bodisi radi naglice, s katero je morala dovršiti svoje delo, bodisi vsled tega, ker je sodelovanje poznavalcev poedinih partikularnih prav v tej materiji neizogibno. Zlasti v tem oziru bode sotrudništvo višjih sodišč, odvetniških in notarskih zbornic, pravniških društev in poedinih pravnikov neobhodno potrebno, da se preprečavajo vrzeli in antinomije, ki bi jih inače ne bilo moči vse predvideti.

Z ozirom na ravnokar navedeno vsebino našega načrta mi je še omeniti, da so imeli starejši načrti v II. odseku (očividno neumestno pod zaglavjem »Sudsko osooblje«) poglavje o državnem »tužioštvu« (bolje »odvjetništvu«, »branioštvu« ali »prokuri«). To poglavje je komisija izločila, ker je bila mnenja, da ne spada v zakon o ureditvi s o d i š č, in ker ni hotela prejudicirati kazenskopravnemu odseku St. Z. Sv., ki je v prvi vrsti poklican, ako gre za državno pravdnštvo po avstrijskem vzorcu, da sestavi zadevne določbe, ki jih more tudi samo on uvrstiti v legislativni elaborat, kamor spadajo, namreč v kazenski postopnik. Zaradi tega priča sedaj le še § 104, uvrščen med prehodne in zaključne določbe, da komisija na ta institut (kakor tudi na poroto) ni pozabila.⁶⁾

⁶⁾ Pri tej priliki naj opozorim na svoje pripombe k § 50, št. 5. V tej določbi; zlasti pa v izločenem § 73, odst. 2 in 3 ref. nač. so prvi zacimki razširjenega delokroga generalnega prokuratorja in državnega pravdnštva sploh kot zastopnika državnih interesov po smislu naše finančne prokurate. Ako bi resno mislili na zgradbo tega instituta po francoskem vzorcu, bi morali zadevnim določbam seveda nakazati primerno mesto iz v u n kazenskega postopnika, bodisi v našem, bodisi v posebnem zakonu.

Pri svojih izvajanjih se držim vobče legalnega reda. To ne izključuje, da razpravljam o stvareh, o katerih se da zaeno razpravljati, samo na tistem mestu, kjer se nahaja sedes materiae. Kolikor izražam tudi svoje mnenje, se isto nanaša večinoma na take predloge, ki sem jih uveljavljal že prilikom posvetovanja, s katerimi pa nisem prodril. So pa tudi take pripombe, ki jih uveljavljam na tem mestu prvič, ker mi je bil prvi del ref. načrta vročen stoprv par dni, drugi del pa celo šele dan pred mojim odhodom k beograjskim sejam, in vsled tega načrta ni bilo moči proučiti nemoteno in temeljito, kakor bi bilo potrebno. Ni čuda, da sem — in menda se je to pripetilo tudi drugim članom — prezrl tupatam nedostatek, ki sem ga zapazil šele sedaj, ko poročam o načrtu. Kjer svojemu odvojenemu nazoru nisem pripisoval posebne važnosti in sem se zaradi tega že na sejah konformiral mnenju večine, ga na tem mestu ne navajam več. Sploh je treba poudariti, da je načrt (in je moral biti) na številnih mestih rezultat kompromisa, vendar vobče takega, da se pač nobenemu članu ne more očitati pomanjkanje znanstvenega prepričanja. Vsakokratna manjšina se je udala redno le, ako mnenje večine ni poseglo v sistem in načela, ki jih je smatrala za nedotakljiva. S hvaležnostjo pa moram ugotoviti, da so sledili srbski člani redakcijske komisije našim izvajanjem z razumevanjem naših želja in potreb in da so prav pogostoma z vprav znanstveno objektivnostjo žrtvovali marsikatero udomačeno in njim ljubo posebnost v korist celokupnosti.

In tako je kom. načrt delo, ki sicer tudi sedaj še nikakor ni dovršeno — *il faudrait des Dieux pour donner les lois aux hommes* —, ki pa je vendarle sposobno, da služi kot trdna podlaga podrobnemu kritičnemu razmotrivanju s strani širše strokovne javnosti in menda tudi dokončnemu tekstiranju.

I. odsek: Sodišča.

V »Občih pravilih«, ki uvajajo prvi odsek in obsegajo §§ 1 do 3, našteva zakon predvsem vsa redna sodišča, ki »vrše sodstvo (izrekajo pravo)«⁷⁾; to so okrajna, okrožna,

⁷⁾ Še v ref. nač. je stalo s a m o »*izriču pravdu*«. Ko sem temu izrazu očital, da je preozek, in predlagal dikcijo »*vrše sudbenost*«, so kazali na

trgovinska, velika sodišča (sedanja višja deželna oziroma apelacijska sodišča oziroma banski stol) in vrhovno sodišče (sedanja stol sedmorice oziroma kasacijsko sodišče) (§ 1, odst. 1). Glede nazivanja sodišč je pripomniti, da se imenujejo okrajna sodišča, ki izvršujejo sodstvo v političnem okraju (»srezu«) (§ 4), »sreski sudovi«, naziv, ki pa se mu je pristavilo v naslovu poglavja, ki obravnava ta sodišča, ime »kotarski sud«, in sicer z ozirom na hrvatske pokrajine v svrhu kontinuitete z dosedanjo terminologijo. Za Slovenijo in Dalmacijo je novo, da izginejo sedanja deželna sodišča. To je samoumevna posledica nove upravne organizacije, ki pozna samo oblasti in okrožja (§ 95 ustave). Trg. sodišča so našemu načrtu poznana samo v obliki in s funkcijo zbornih sodišč (§§ 28 in 31), to v nasprotju k ref. nač. (§§ 27, 28), ki je še predvideval tudi okrajna trgovinska sodišča za vsa mesta, v katerih se nahajajo posebna trgovinska (zborna) sodišča. O nazivu velikih sodišč, ki ima svoj rojstni kraj v Črni gori (Podgorici), in o nazivu vrhovnega sodišča sem že govoril uvodoma. Naziva nista bila sprejeta brez boja. Kako previden mora biti zakonodavec zlasti pri tekstiranju konstitucije, naj osvetljuje zgodbica, da se je hotelo, naj se izvaja iz nazivov »kasacijsko« in »apelacijsko« sodišče, katerih se poslužuje ustava v §§ 110, 111 in drugod, ne samo to, da morajo ta sodišča ista naziva obdržati tudi v našem zakonu, marveč celo daljnosežna konsekvence, ki bi bila naravnost usodepolna, da se je treba namreč držati tudi funkcij, ki jih izražata ta dva naziva, torej predvsem tudi konsekvence, da izvršuj kasacijsko sodišče samo formalno, kasacijsko sodstvo (moyens de cassation), in da ne sme nikdar odločiti v stvari sami (au fond). Izvajanje takih konsekvenc smo odklonili. Da se pa odstrani vsak dvom, da gre pri vrhovnem in velikem sodišču našega zakona za tista sodišča, ki jih imenuje ustava kasacijsko oziroma apelacijsko sodišče, do-

ustavo in na opasno nespornost, ki bi utegnilo nastati zlasti glede zaščite, ki jo uživajo sodišča po čl. 109, odst. 1. ust. »u izricanju pravde«. Da se radi ustave ne odrečemo pravilnemu splošnemu izrazu, hkratu pa pojasnimo, da uživajo sodišča (pravzaprav sodniki!) posebno zaščito ustave pri izvrševanju sodstva sploh, se je rabil točni izraz »vrše sudbenost«, v oklepajih pa dodalo »izriču pravdu«.

dale so se v oklepajih tudi označbe ustave v vsakem prvem paragrafu, ki govori o teh sodiščih ex professo.

Omenjena sodišča izvršujejo redno sodstvo (beseda »redovno« je v § 1, odst. 1 bržkone pomotoma izostala; deln. nač. jo še ima), »kolikor ni s posebnimi zakoni pridržano drugim oblastvom, ustanovam ali posebnim sodiščem«. Kot primer za taka »posebna sodišča«⁸⁾ se navajajo občinska sodišča, »ločena od občinske uprave« (§ 1, odst. 2).⁹⁾ Sem spadajo pa — vsaj po trenutnem stanju zakonodavstva — tudi naša obrtna sodišča po zakonu od 27. novembra 1896, drž. zak. 218, in hrvatski »mjestni sudovi« po zakonu od 3. oktobra 1876 Sb. 87. Naših občinskih posredovalnih uradov po zakonu od 21. septembra 1869, drž. zak. 150, ni prištevati »drugim oblastvom, ustanovam ali posebnim sodiščem« v smislu § 1, odst. 1, ker ne izvršujejo nobenega sodstva. Pač pa spadajo v to skupino naša politična oblastva prve stopnje, kolikor jim je pridržano še sedaj sodstvo v nekaterih sporih, kolikor smejo na prim. po naredbi notr. min. od 7. decembra 1856, drž. zak. 224, soditi o sporih med službodajalci in službojemniki, dokler traja službeno razmerje in 30 dni po njega prestanku itd. (glej pripombe k § 1 sod. prav. v Manzovi izdaji², 1915), in enako tudi

⁸⁾ Izraz »posebna sodišča« morda ni povsem umesten. »Posebno« je nasprotje »splošnega«, ne pa »rednega« (prim. § 1, odst. 1, in glavni naslov nad § 4). Posebna sodišča so pravzaprav sodišča, ki izvršujejo »posebno« sodstvo, kakor na prim. trgovinsko, pomorsko sodstvo. V tem pomenu je izraz tudi zgodovinsko upravičen (Canstein, Oest. ZivPR v Leske-Loewenfeld III, 1², 46, op. 3) in ga rabi tudi II. ref. nač. cpr. (na prim. v § 2, odst. 2). Nasprotje »rednega« bi bilo »izredno«. Vendar se tudi ta izraz ne zлага povsem s pojmom, ker bodo občinska sodišča na omejenem pravnem ozemlju »redno« sodila, pred vsem tam, kjer obstoje že sedaj. Iz istega razloga tudi »izjemna sodišča« niso. Kar jih razločuje od rednih sodišč je v istini to, da niso državna in s sodniki-strokovnjaki zasedena, temveč nedržavna (občinska) in laiška sodišča. Mislim pa, da izraz na tem mestu ni posebne važnosti, ker je pač jasno, za kaj gre. Zato bi se mu ne protivil.

⁹⁾ Kar zakon dekretira, je — vsaj če motrimo sedanji ustroj srbskih občinskih sodišč — pač želja, ki se bo težko dala uresničiti. Že Ihering pravi (Zweck im Recht, I, 304): »Die Scheidung der Rechtspflege von der Verwaltung muß, wenn sie ihres Zweckes völlig sicher sein soll, eine äußere nach Personen und Behörden sein.«

razsodišče po zakonu o pokojninskem zavarovanju nameščenec za Slovenijo in Dalmacijo od 12. maja 1922, Sl. N. 125. Za vso kraljevino pristojna »posebna sodišča« pa so na prim. uprava za zaščito industrijske svojine oziroma njeni odbori po zakonu od 12. februarja 1922, Sl. N. 69, sodišča delavskega zavarovanja po zakonu od 14. maja 1922, Sl. N. 117, razsodišča po zakonu o stanovanjih z dne 30. decem. 1921, Sl. N. 41, in po zadevnem pravilniku od 29. novembra 1922, Sl. N. 273, itd. Za vsa ta oblastva, ustanove in posebna sodišča po uzakonitvi načrta gotovo ne bo obstanka. Vprašanje, ali se naj obdrže partikularnopravne kompetence in katere, še ni bilo predmet posvetovanja; odgovor pa spada med prehodne določbe (VII. odsek načrta). To velja zlasti tudi za duhovna oziroma cerkvena sodišča v Srbiji in na Hrvatskem.^{9a)} Rešitev ne bode lahka; saj igrajo pri tem vlogo ne samo materialnopravne določbe (prim. skeptična izvajanja Ž. P e r i ć a v Revue Internationale de Sociologie, Juillet-Aout 1922, 364 sl.), temveč tudi javnopravni (cerkvenopravni), meddržavni in obče politiški vidiki.

Sodišča (po I. in II. nač. s a m o vrhovno sodišče, čl. 71) izrekajo razsodbe v imenu Kralja; določba, ki je vsaj na videz že obsežena v čl. 48 ustave, ki pa se reproducira v § 2. To je bilo potrebno že z ozirom na dodatek. Večina je bila namreč mnenja, da veljaj isti predpis tudi za sklepe (rešenja) v s a j vrhovnega sodišča,¹⁰⁾ kar se je moralo izreči seveda posebej.

^{9a)} Po nemškem GVG., po katerem so vsa sodišča državna sodišča, nima izvrševanje duhovnega sodstva »v posvetnih zadevah« (prim. § 1588 n. d. z.) nobenega »državlanskega učinka« (§ 15).

¹⁰⁾ In sicer za vse sklepe, čeprav je ta formula potrebna tudi po sedaj v Srbiji veljavnih predpisih samo za »rešenja« v spornih stvarih (z nadaljno omejitvijo na kasacijsko sodišče). Glede razširitve na sklepe vrhovnega sodišča, ki jo je izvršila šele redakcijska komisija, je po mojem vtisu vplivala netočno tolmačena določba čl. 48, 2. odst. ustave, po kateri se razsodbe in sklepi (»rešenja«) sodišč (brez izjeme!) ne samo izrekajo, temveč tudi izvršujejo v imenu kralja. Tu se pač ni upoštevalo, da je izvrševanje sodstva (odločanje in eksekucija) v imenu kralja, torej jurisdikcija, in odpravljanje sodnih odločb, t. j. ekspedicija dvoje različnih pojmov. Prvo je materialnopravna posledica ustavopravne teze, da je suveren hkratu vrhovni sodni gospod (kajpada ne več vrhovni sodnik), drugo je opravilo zgolj formalnega

Jaz se za to določbo nisem mogel ogreti; svečanost naj obdaja samo najvažnejše odločbe, to so sodbe. Po sedanjem § 2 bode izdajalo vrhovno sodišče v svečani obliki tudi sklepe brez posebnega pravnega pomena in brez posebne važnosti za stranke (na prim. o odmeri advokatskih pristojbin v smislu §§ 49 in 27, št. 2 in 7, ali o pritožbah proti osobju sodne pisarne ali proti služiteljem v smislu §§ 49 in 27, št. 17). S tem, da je slovesna oblika razširjena tudi na take sklepe, se njena vrednost le zmanjšuje.¹¹⁾ Nadejam se, da bodo pristopili mojemu mnenju še drugi pisatelji, ter da se končno vendarle vzpostavi besedilo § 2 del. nač. z malo izpremembo, ki je utemeljena takisto v ravnokar omenjenih razmotrivanjih. Potemtakem se naj glasi § 2 približno tako-le: »Vsi *redovni* sudovi izriču *presude* »U ime Njegovog Veličanstva Kralja«. Menim, da se naj uporaba svečane formule kolikor moči omeji, ne samo objektivno, temveč tudi subjektivno; v poslednjem pogledu na redna sodišča. Branitelji občinskih sodišč bodo morda ugovar-

značaja. Ta dva pojma sta se tu konfundirala. V čl. 48, odst. 2 ustave gre po mojem pojmovanju za materialn opravn stavek in ne za formo, v kateri je treba izdajati in »izvrševati« (!) rzsodbe in sklepe. To izhaja iz besede »izvršuju« in iz pristavka »na osnovu zakona«. Oboje ima smisel samo tedaj, ako se tolmači določba tako, da se vrši vse sodstvo v imenu kralja. Ni pa s tem rečeno, da mora vsaka »presuda« in vsako »rešenje« začeti s formulo »U ime Njegovog Veličanstva Kralja«. Povsem drugače § 2 našega zakona, čigar besedilo ne dopušča niti najmanjšega dvoma, da gre tu izključno samo za formo, glede katere ustava ničesar ne določa in glede katere imamo torej še zmeraj proste roke.

¹¹⁾ Tudi v Avstriji ni veljala v tem pravcu za vrhovno sodišče nobena izjema (§ 29 statuta: »Die Urteile aller Senate tragen die Überschrift: Im Namen Seiner Majestät des Kaisers«). Dejanski so se izdajali brez te formule celo razveljavljajoči sklepi glede prizivnosodnih r a z s o d b in odločbe, s katerimi se je dokončno zavrnila pritožba radi ničnosti v nejavni seji po §§ 4 in 6 novele h kpr. z dne 31. decembra 1877, drž. zak. 4 iz l. 1878. Le v slučaju § 5 navedene novele, v kateri se ničnostni pritožbi takoj v nejavni seji ugodi, hkratu pa prvostopna sodba razveljavi in stvar vrne prvemu sodišču v svrhu ponovnega razpravljanja in presojanja, so se izdajale odločbe v obliki rzsodbe, torej z uporabo svečane formule, vendar brez navedbe članov senata. Naj se mi ne očita, da je vse to brezpomembno. Pomembno je, če se brezpomembni stvari pripisuje pomembnost kakor v § 2. Zato ne more biti brezpomembno, če se to ugotovi z namenom, da se doseže ravnotežnost med pomembnostjo in formo!

jali, ker so ta sodišča, dasi izdajajo končne rzsodbe, označena kot posebna sodišča. (Hrvatska »krajna sodišča« na prim. izrekajo svoje »rješitbe« v imenu Kralja, § 19 gori cit. zak. iz l. 1876, Sb. 87!)

Dolžnost vseh sodišč, da drugo drugemu daje pravno pomoč v službenih poslih, je sicer ustanovljena tudi v §§ 36 sl. kom. nač. cpr. in v §§ 486 sl. nač. k. pr. r.; ker pa veljaj to načelo kajpada splošno, osobito tudi za izvršilno in nesporno sodstvo, se je sprejelo tudi v naš zakon (§ 3).

1. Okrajna sodišča.

Na prvem mestu (v §§ 4 do 13) se bavi načrt z okrajnimi sodišči.

Okrajna sodišča so za Srbijo novost. Tam imajo poleg občinskih sodišč t. zv. »prvostepene sudove«, katerih krajevno sodstvo se razteza praviloma na več političnih okrajev (srezova), in ki so zborna sodišča, sestavljena približno tako kakor naša zborna sodišča prve stopnje.

§ 4 kom. nač. predvideva praviloma za vsak politični okraj eno okrajno sodišče, čigar sodstvo se razteza redno na vse upravno področje okraja. V izjemnih slučajih pa more pravosodni minister na podlagi mnenja pristojnega velikega sodišča in pristojnega upravnega oblastva (torej oblastne samouprave, čl. 96, št. 12 ustave) dodeliti dele enega upravnega okraja drugemu sodnemu okraju, prevelike upravne okraje razdeliti na dva ali več sodnih okrajev, dva ali več manjših upravnih okrajev spojiti v en sodni okraj; toda vse to v mejah istega sodnega okrožja (§ 5, odst. 1). Ali je poslednja omejitev v tej obliki potrebna in prikladna, ne morem presoditi. § 2 avstr. zakona od 11. junija 1868, drž. zak. 59, čigar veljavnost § 48 o. z. izrečno potrjuje, ne pozna te omejitve. Vsekako blagodejna pa se mi zdi načelna utesnitev, ki jo ustanavlja 3. odstavek § 5, da se namreč v krajih, kjer okrajna sodišča že obstojajo, ne sme brez potrebe poseči v dosedanjo teritorialno razdelitev. Krajevne in zlasti prometne razmere pa se morejo izpremeniti tudi tako, da priporočajo preložitve sedeža okrajnega sodišča. Da sme minister odrediti tudi tako prelo-

žitev, v § 5 ni rečeno, pa bi bilo umestno, da se to zgodi. Glasom 2. odstavka § 5 more končno pravosodni minister v mestih z večjim številom prebivalstva po potrebi ustanoviti tudi več okrajnih sodišč in enemu ali drugemu poveriti izvestno sodstvo (na prim. sodstvo izvršilnega sodišča). Vendar se imenujejo vsa ta sodišča, tudi v mestih, brez izjeme »okrajna sodišča« (»sreski sudovi«). »Gradski sudovi« in »sreski gradski sudovi«, kakor jih imajo ponekod v Srbiji in od katerih je prve predvideval še deln. nač., so že ref. nač. nepoznani.

Glede delokroga nam pove § 6,¹²⁾ da vrše okrajna sodišča prvostopno sodstvo v državljskih spornih in nespornih, v izvršilnih in kazenskih stvareh po določbah zadevnih postopnikov. Izrečno je tudi ugotovljeno, da vodijo zemljiške (baštinske, hipotekarne) knjige, kolikor ta posel ne spada v delokrog okrožnih sodišč, to je, kolikor ne gre za državne, oblastne, okrajne in občinske nepremičnine ali za veleposestva, ki se raztezajo na več sodnih okrajev (§ 15, odst. 4), in za rudnike, in kolikor ni pristojno okrožno sodišče v Beogradu, to je kolikor ne gre za železnice in javne kanale (§ 16).¹³⁾ V ravnokar označenih mejah vrše okrajna sodišča sploh vse realno sodstvo. Podrobne določbe o funkcijah, podsočnosti in pristojnosti so pridržana bodočemu civilnopravnemu redu (ki bode obsegal tudi določbe sedanjega našega sodnega pravilnika) in drugim posebnim zakonom (§ 6, odst. 3), zlasti torej kazenskemu in nespornemu postopniku.

¹²⁾ §§ 6, 15, 16, 29, 33 in 42 seveda nočejo, da podajajo določbe o stvarni pristojnosti, ki spadajo po našem mnenju v postopek, ker urejajo pota, po katerih je strankam moči zasledovati svoje pravne interese. Pristojnost ni zadeva notranje ureditve sodišč. Pač pa mora organizacijski zakon vsebovati predpise, iz katerih je razvidno, katerim glavnim funkcijam so posvečene poedine vrste sodišč. To funkcionalno stran sodstva poedinih sodišč nam razjasnjujejo ravnokar citirani paragrafi, ki jih je, izvzemši § 42, komisija uvrstila v zadnjem trenutku.

¹³⁾ Izvzete torej niso zemljiške knjige, ki se vodijo o zemljiščih, ležečih v področju mesta na sedežu okrožnega sodišča. Zadevne knjige bo tudi vodilo okrajno sodišče na sedežu dotičnega okrožnega sodišča enako kakor zemljiške knjige glede zemljišč, ki leže v mestni okolici. Ta določba se sicer ne ujema s sedanjim § 118, št. 2 sod. prav., po katerem vodijo te zemljiške knjige zborna sodišča (istotako kakor po § 48, odst. 2

* Pri okrajnih sodiščih vrše sodstvo sodniki poedinci (§ 7), določba, ki za nas ni nič novega, zoper katero pa se je pojavil s strani združenja beograjskih pravnikov odločen odpor. To je naravno, ker se s to določbo v zvezi z novim postopkom prav znatno povečata obremenitev in odgovornost sodnika prve stopnje v primeri s sedanjim stanjem. Bodoča »justitia parata« bode sodniku poedincu brezdvomno povzročala podvojene težkoče. Vendar je vladala v tem oziru v komisiji sami popolna soglasnost, ki je tudi glavni argument protivnikov — nezaupanje srbskega naroda v sodnika poedinca — niti najmanje ni kalil. To je zelo razveseljivo dejstvo. Pozdravljam monokratsko sodišče ne samo iz procesualnih in fiskalnih razlogov; vidim ravno v njem vprav najučinkovitejše sredstvo za kvalitativno dviganje sodniškega stanu v onih pokrajinah, kjer je vsled vojne trpel tudi kvantitativno. Številne zadrege in zmote, ki se spočetka pač ne bodo dale preprečiti, bodo rodile v doglednem času samozavestnega sodnika, ki bo smotreno vodil razprave in znal spretno uporabljati tudi materialno pravo. O tem sem uverjen. In ta cilj je vreden žrtev, ki jih bosta morala doprinesiti justica in občinstvo v prvih letih po uzakonitvi novih zakonskih načrtov.

Na čelu okrajnega sodišča je »starešina« (predstojnik), ki ga imenuje pravosodni minister (§ 8, odst. 1). Vpraša se, ali je določba o imenovanju po ministru združljiva s § 66, odst. 1 kom. nač., s čl. 6, odst. 1 sod. zak. in čl. 27, odst. 2 v zvezi s čl. 9, odst. 2 sl. prag., po katerih se imenujejo tudi sodniki okrajnih sodišč s kraljevim ukazom. Moči je misliti, da minister okrajnemu sodniku, ki je že postavljen s kraljevim ukazom, starešinstvo samo podeljuje. Tako tolmačena določba § 8 bi ne bila v protislovju z navedenimi določbami, pač pa po mojem mnenju nepraktična. Vsekako bi se moral v tem primeru § 8

hrv. gradj. sudovnika v zvezi s § 9 zak. z dne 21. novembra 1874, Sb. 55, ter § 7 zak. z dne 5. avgusta 1884, Sb. 24). Ne najdem pa tehtnega razloga, ki bi zahteval, da se zemljiške knjige na ta način raztrgaajo, in hkratu ustanovi dvojna realna podsodnost (za zemljiške knjige in za zemljiško-knjižne spore kakor po § 81 in § 49, št. 1, 3, 4 sod. prav. ter § 118, št. 2 sod. prav.). Zato zagovarjam pristojnost okrajnih sodišč. Ako bi pa vendar hoteli ščititi pravno kontinuiteto, bi kazalo, da se primerna določba pristavi § 15, odst. 3., ki govori o zadevnem delokrogu okrožnega sodišča.

smislu primerno jasno formulirati. Ako pa naj znači »postaviti« toliko kakor »imenovati«, bi se moral ali dotični pasus § 8 prilagoditi določbi § 66 in citiranim paragrafom sod. zak. in sl. prag. ali pa poslednji paragrafi določbi § 8. Glede na modus imenovanja drž. nameščencev, ki je pri nas prišel sploh v navado, menim, da obvelja prva alternativa. Glede naziva pripominjam, da se imenuje po kom. nač. samo predstojnik okrajnega sodišča »starešina«; predstojniki zbornih sodišč imajo naslov »predsedniki«. Predstojnik vodi okrajno sodišče (§ 8, odst. 1) in skrbi za to, da se posli izvršujejo v redu (§ 9, odst. 1). On imenuje pisarje v n a š e m smislu (»prepisarje«, torej mundante ali diurniste, najnižjo vrsto začasno nameščenih pisarniških zaposlencev, ki v smislu zakona ne štejejo za pisarniško osebje) in služitelje okrajnega sodišča (§ 8, odst. 4). Tudi ta določba se ne bo držala, ako ostane pri (sila okorni) določbi čl. 27, odst. 3 sl. prag., po kateri bi imel pravico imenovanja tudi glede teh najnižjih nameščencev resortni minister. Kako je stvar urejena po načrtu zakonodavnega odbora, mi ni znano. Z ozirom na utrjano pojmovanje centralizacije pa domnevam, da tudi ta načrt sl. prag. ni prinesel v tem oziru zaželenega napredka.

Poleg predstojnika ima vsako okrajno sodišče potrebno število okrajnih sodnikov, sodniških pomočnikov (to so po § 67, odst. 1 sekretarji in pristavi), pisarniških uradnikov in služiteljev (§ 8, odst. 2). Vrsto in število tega osebja določa pravosodni minister na predlog pristojnega velikega sodišča (§ 8, odst. 3). Porazdelitev poslov med sodnike in ostalo sodno osebje odreja predstojnik koncem vsakega leta s pismeno naredbo, ki se nabije na sodni deski. Pri tem mora skrbeti, da bodo sodniki enakomerno zaposleni, in da se vsakemu sodniku tudi določi njegov namestnik.¹⁴⁾ Od te porazdelitve poslov, ki

¹⁴⁾ Da predstojnik pri tem tudi sicer ne more postopati poljubno ali samovoljno, se razume samo ob sebi in izhaja pač tudi iz določbe § 9, odst. 2, po katerem je porazdelba poslov podvržena pristanku predsednika okrožnega sodišča. Vendar bi ravno z ozirom na v tekstu povedano ne bilo odveč, ako bi se sprejel še dodatek v smislu § 26, odst. 1 i. f. o. z., da namreč pravosodni minister ustanovi načela, katerih se je treba držati pri razdelbi poslov (prim. §§ 17 do 20 posl.).

jo sme predsednik okrožnega sodišča, če treba, izpremeniti, sme predstojnik odstopiti vobče le tedaj, ako se izprazni mesto okrajnega sodnika, ali se pokaže, da je preobremenjen, toda tudi v teh slučajih samo po predhodni privolitvi predsednika okrožnega sodišča (§ 9). Tu se čuti dih reforme. Starodavne »manipulacije« in njenega zlega vpliva na poslovanje ni več. Pozornost ne bo več koncentrirana na formalno odstopanje spisa iz oddelka v oddelek; ravnanje s spisi se vrši skoraj avtomatično. Predstojniku se ni treba več baviti dan na dan z dodeljevanjem poslov sodnikom in pisarni; posvečati se more višjim nalogam judikature in uprave v ožjem smislu. In kar je predvsem neprecenljive vrednosti: s trajno, samovoljni izmaknjeno razdelbo poslov je pravzaprav šele dejanski zajamčena neodvisnost sodnika. Decentralizacija in samostojni sodni oddelki s svojimi pisarniškimi oddelki utrjujejo ne le neodvisnost samo, temveč tudi zavest sodnika in stranke o neodvisnosti, vsled tega tudi zaupanje občinstva v pravosodstvo. Mi Slovenci, ki uživamo dobrote justične reforme že petindvajset let, se niti ne zavedamo več, kaj pomeni načelo stalnih oddelkov in senatov in strogo izvajanje tega že v § 18 k. p. r. izraženelega, a do procesne reforme dejanski le malo upoštevanega načela. Čutili pa bodemo tudi mi posledice vpejljave tega principa, čim se ga bodo držala vsa sodišča naše države. Samoumevno pa se to načelo ne da izvesti do skrajnih konsekvenc. In tako je le naravno, da je recipirana tudi v našem zakonu (§ 10) določba § 26, odst. 3, o. z., po kateri pravoveljavnosti službenega posla zbog tega ni moči izpodbijati, ker ga je obavil sodnik, v čigar delokrog ta posel ne spada po letni razdelbi poslov.

Kakor že omenjeno, ima predstojnik dolžnost, brigati se za redno izvrševanje poslov (§ 9, odst. 1). Njemu pristoji zlasti tudi službeni nadzor nad pisarniškimi osebjem in nad služitelji, sporazumno s sodnikom, kojemu je nameščenec dodeljen (§ 82). Tudi to utrjuje moč in ugled sodnika poedinca. Določbi §§ 9 in 82, ki se nanašata pač obedve na službeni nadzor, sta le navidezno v nesoglasju s § 94, odst. 1, ki daje pravico in dolžnost neposrednega uradnega nadzora nad okrajnimi sodišči o k r o ž n i m sodiščem in njihovim predsednikom.

Po mojem mnenju je jasno, da je moči § 94, odst. 1 tolmačiti le tako, da gre tam za službeni nadzor nad okrajnimi sodišči kot takimi in seveda tudi njihovimi predstojniki, ne pa za neposredni nadzor nad okrajnimi sodniki in njihovim poslovanjem. Ker pa je predmetni pasus § 9 nekoliko drugače formuliran kakor ustrezni § 19, ki se bavi s predsednikom okrožnega sodišča, bi že iz tega razloga priporočal, da se da prvega odstavku § 8 jasnejše in izraževanju zakona bolj ustrezajoče besedilo; najbolj konformno § 19. Potemtakem bi se 1. odstavek § 8 glasil tako-le: »Starešina sreskog suda upravlja sudom *i vodi nadzor nad sudskim osoobljem, njegovim radom i vladanjem*« (prim. enako stilizacijo §§ 36 in 45). Kot drugi odstavek bi sledila določba o imenovanju, ako naj sploh ostane pri njej.

Določbe, ki se nanašajo na postopanje, če so zadržani predstojnik ali drugi sodniki (§§ 11 in 12), se ujemajo vobče z določbami § 27 o. z. in § 6 posl. Tudi tem določbam je zvezda vodnica pravilo, da bodi namestnik že v naprej in stalno določen, torej zopet pravilo v prid neodvisnosti sodnika. Predstojnika namestuje najstarejši sodnik po činu (§ 11, odst. 1). Iz splošne formulacije se sme sklepati, da ga zastopa v dvomu ne samo v njegovem posebnem poslovanju kot predstojnika, temveč tudi v njegovih sodniških funkcijah, ako v letni razdelbi poslov ni drugače odrejeno. Ostali sodniki se substituirajo po letni razdelbi poslov (§ 9, odst. 1). Iz singularja »*ko će* ovoga zameniti« se da posneti, da se določa za enega sodnika praviloma samo en substitut. To izrazovanje se mi zdi boljše nego formulacija § 27, odst. 1 o. z., ki uporablja množino; to pa zopet z ozirom na princip neodvisnosti. Kajti več substitutov nam dejanski lahko pokvari vso teoretično zajamčeno stanovitnost in trajnost poslovne razdelbe. V nečem pa se razločuje naš zakon od avstrijske predloge bistveno, namreč v določbi § 11, odst. 2, ki ni kongruenten odgovarjajočemu § 27, odst. 2 oziroma § 46, odst. 2 o. z. Ako namreč pri okrajnem sodišču ni sodnika, ki bi mogel namestovati predstojnika ali drugega okrajnega sodnika, (torej v primeru, da je sodišče zasedeno samo z enim sodnikom, ali da so vsi namestniki zadržani), sme predsednik o k r o ž n e g a sodišča

odrediti, da namestuje zadržanega predstojnika ali okrajnega sodnika eden izmed sodnikov okrožnega sodišča, bodisi za poedini slučaj, bodisi za določeno dobo.¹⁵⁾ Brez privolitve dotičnega sodnika pa to namestovanje ne sme trajati dalje od šest tednov¹⁶⁾ v enem koledarskem letu.¹⁷⁾ Lege non distinguente ima predsednik to pravico ne samo glede na okrajna sodišča na sedežu okrožnega sodišča, temveč tudi glede ostalih okrajnih sodišč svojega okrožja. Sodnik okrožnega sodišča v Mariboru bo moral torej na substitucijo k prav oddaljenemu okrajnemu sodišču v Prekmurje, čeprav morda sosedno okrajno sodišče kakšno moč za kratko dobo lahko pogreša. Mislim, da bi kazalo ustanoviti še možnost namestovanja po sodnikih drugih, zlasti bližnjih okrajnih sodišč, namestovanje, ki bi ga bilo priporočati celo v prvi vrsti, kolikor ne gre za substitucijo pri okrajnem sodišču na sedežu okrožnega sodišča. Ta možnost je v o. z. predvidena (§ 27, odst. 2), ki razen tega določa — takisto v nasprotju z našim zakonom —, da spada odreditev substitucije v delokrog predsed-

¹⁵⁾ Tudi tu ne bo zadržka, da se določajo namestniki za primer potrebe že v naprej o priliki letne razdelbe poslov.

¹⁶⁾ Če se pomisli, da določbe, podobne določbi § 25, odst. 2 o. z., v našem zakonu ni, se bo moralo priznati, da je ta rok prekratko odmerjen. Po avstrijskem pravu (§ 46, odst. 2 o. z. in § 49, odst. 2 discipl. zak. z dne 21. maja 1868, drž. zak. 46) začasna uporaba proti uradnikovi volji ne sme trajati dalje kot šest mesecev; in tudi ta omejitev velja samo, ako gre za substitucijo izven uradnega sedeža, ne pa tedaj, kadar gre za substitucijo pri drugem sodišču v istem kraju. Ta rok se mi zdi vsekako bolj prilagoden službenim potrebam. Nadaljnja omejitev § 49 discipl. zak., da se zahteva za supliranje izven območja višjega sodišča takisto poseben pristanek zadevnega sodnika, glede sodnikov okrajnih sodišč ni potrebna, ker bi odredil substitucijo pri teh sodiščih predsednik okrožnega sodišča oziroma — po mojem predlogu — predsednik velikega sodišča, vsled česar se razume samo ob sebi, da se uporaba izven območja teh sodišč sploh ne more odrediti. Ali izčrpajo § 11, odst. 2 in moji v tekstu podani predlogi vse možne konstelacije, trenutno ne morem presoditi. Stvar praktikov bode, da izrazijo o tem svoje mnenje. Za okrožna sodišča imamo posebno določbo § 23; glede velikih sodišč pa in vrhovnega sodišča pogrešam podobno določbo.

¹⁷⁾ Dodatek »v enem koledarskem letu« je preventivna odredba proti morebitnem ogibanju zakonu po ponovitvi ali podaljšanju z novim dekretom, ki jo smatram za napredek v primeri k avstrijskemu zakonu.

nika drugo stopnega zbornega sodišča. Tudi to smatram za umestneje, ker ima predsednik velikega sodišča neprimerno več osebja na razpolago in je tudi osebno na stvari desintereziran, dočim je predsedniku okrožnega sodišča, ki naj žrtvuje enega svojih sodnikov, predvsem korist njegovega sodišča na srcu. Odločilno pa se mi zdi, da disponira predsednik drugostopnega zbornega sodišča lahko z osebjem okrajnih sodišč, ležečih izven okrožja pristojnega okrožnega sodišča, izmed katerih leži včasih eno ali drugo geografično ali prometno dotičnemu sodišču bližje, kakor najbližje okrajno sodišče istega okrožja. Važno se mi zdi končno, da se zasigura substitutu zakonita odškodnina (potni stroški, dnevnice itd.), kar izrekata § 46 odst. 3 o. z. in § 49 odst. 1 avstr. disc. zak. *expressis verbis*, kar pa pogrešam v našem § 11, odst. 2. Iz teh razlogov zagovarjam veliko sodišče kot odredjujoče oblastvo, dalje določbo, da se upoštevajo pri substituciji tudi sodniki okrajnih sodišč, in sicer tudi takih, ki leže izven območja nadrejenega okrožnega sodišča, in izrečno določbo o zakoniti odškodbi. Naj pa bo določba taka ali taka: vsekako je neobhodno potrebna, zlasti z ozirom na okrajna sodišča z enim samim sodnikom. Da bi nasprotovala načelu nepremestljivosti, izraženemu v čl. 112, odst. 3. ustave in čl. 24, odst. 1 sod. zak., je odločno zanikati. Kajti prvič tu sploh ne gre za premeščenje v tehniškem smislu, kar je bilo v Avstriji celo z zakonom izrečeno (§ 49, odst. 1. disc. zak. z dne 21. maja 1868, drž. zak. 46); saj obdrži sodnik svoje mesto. Drugič pa smo in bomo opetovano primorani, da pojmujeemo izreke ustave le kot programatične izraze načel, ki čakajo še izvedbe po izvršilnih predpisih in ki dopuščajo tudi izjeme, kakor vsako pravilo.¹⁸⁾ Drugače razlagana, bi bila ustava resna zapreka preustrojitvi sodišč, kar nam predočuje na prim. tudi § 101 našega zakona (glej VII. odsek tega spisa), in kar je upošteval pravilno tudi

¹⁸⁾ Zaradi tega tudi ni moči govoriti o derogaciji veljavnih zakonov po ustavi, dokler ni izvršilnih predpisov. To sta prezrla II. ref. nač. in deln. kom. nač. cpr., ko sta izločila spore o fidejkomisih in fevdih iz vrste primerov izključne kompetence okrožnih sodišč (prim § 47 II. ref. nač. oziroma § 46 deln. kom. nač. z ustreznim § 50 sod. prav.). Dosledno seveda v teh načrtih tudi ni določbe, podobne § 78 sod. prav. Besede

načrt sod. zak. (prim. čl. 24, odst. 2). Čeprav pa tu ni moči govoriti o nikakšnem premeščenju, bi neomejena možnost poljubne pritegnitve sodnikov k substitucijam pomenila veliko nevarnost za njihovo neodvisnost. Kritika bo morala priznati, da je redakcijska komisija tudi tukaj pokazala, da spoštuje zastavo neodvisnosti. Ali ni šla v tem oziru predaleč v kvar potrebni okretnosti razpoložljivih moči, o tem bodo morali izreči pred vsem predsedniki svojo sodbo. Utegne se pripetiti, da si predsednik ne bo znal pomagati; zlasti ako se rok § 11, odst. 2 ne podaljša. Vprašanje je tudi, ali so vse omejitve (pristanek in dvojno ograničena doba) umestne glede sodnika okrožnega sodišča, ki naj substituirá pri okrajnem sodišču na sedežu okrožnega sodišča. V Avstriji so v tem oziru vse omejitve same ob sebi odpadle z ozirom na določbo § 25, odst. 2 o. z., po kateri so se imenovali vsi sodniki t a k e g a okrajnega sodišča za uradnike nadrejenega zbornega sodišča, in je imel predsednik tega sodišča seveda pravico dodeliti iz tega skupnega staleža okrajnemu sodišču potrebne sodniške uradnike.

Nam znano določbo (§ 28 o. z. in § 28, odst. 1. posl.) prevzema § 12. Za primer odklona (»izuzeča«¹⁹⁾, čigar uteme-

§ 38, odst. 1 ustave »Fidejkomisi se ukidaju« so telo brez krvi, oblika brez vsebine, ravno tako brez lastne moči kakor lutke, ki ožive šele takrat, ko jih vodi večša roka režiserjeva. Nove besede § 38, odst. 1. ustave so mrtve in čakajo režiserja; stari fidejkomisi pa živé, in papirnati sic volo, sic jubeo jih zaman proglašá za mrtve, dokler se ne likvidirajo po zakonitih predpisih, ki jih še ni. Iz tega razloga je po mojem mnenju zgrešena tudi sedanja praksa beograjskega kasacijskega sodišča, ki smatra baje vse že obstoječe fidejkomise za ipso facto razveljavljene in proglašá uživalca brez nadaljnega za neomejenega lastnika. Quo jure? (Prim. tudi odločbi, objavljeni v Arhivu, Knjiga 22 [1922], str. 358 sl.)

¹⁹⁾ O terminologiji toliko: II. ref. nač. cpr. in deln. kom. nač. cpr. rabita v §§ 15 sl. za »odklon« (odklonitev, Ablehnung, recusatio) izraz »izuzeče«, za »izključenje« (izključitev, Ausschließung, exemptio) izraz »isključenje«, za »pristranost« (Befangenheit) pa isti izraz kakor mi. Načrt kpr. rabi menda v svojih §§ 28—39 izraze »isključenje«, »izuzeče« in »pristranost« (prim. Dolenc v Pravnom pregledu, II. 27 sl.). Izraz »pristranost« gotovo ni točen: »Befangen« (suspectus) je lahko tudi kak sodnik, ki je nepristran, to je subjektivno neinteresiran in ki ima najboljšo voljo, biti objektiven. Nimamo pa, se mi zdi, niti mi, niti Srbi in Hrvatje

ljenost pripoznava sodnik sam, sme predstojnik, ne da bi izposloval odločbo okrožnega sodišča, poveriti pravno stvar drugemu sodniku, ki v tej stvari ni pravno oviran in takisto sme predsednik okrožnega sodišča pod istim pogojem v primeru, da je predstojnik okrajnega sodišča sam izključen ali pristran, poveriti stvar tistemu okrajnemu sodniku, ki je pozvan, da namestuje predstojnika. Ta določba, (prevzeta tudi v § 64 ogrskega c. pr. r.), skrajšuje in izenostavlja postopek, ki ga sicer predpisuje pravilo §§ 21 sl. deln. kom. nač. cpr. podobno §§ 23 sl. sod. prav. Upravičeno je bila ta določba uvrščena v naš zakon, ker gre za predpis, ki se tiče n o t r a n j e službe. V primeri s § 28 o. z. pa je novost, da mora odklonjeni sodnik osnovanost odklona priznati. To odgovarja izrečnemu besedilu § 64, odst. 4 ogrsk. cpr. in je sedaj tudi po nemškem pravu (§ 45, odst. 2. ZPO. v zvezi s § 62 GVG) communis opinio (S t r u c k m a n n - K o c h, ZPO., § 46, razl. 2. in W a c h, Handb. 344).

§ 13, ki recipira v bistvu § 29 o. z., nanašajoč se na sodne dneve, ni bil sprejet brez boja. Nekateri tovariši iz Srbije so smatrali ta institut odveč, menda zato, ker obdrže občinska sodišča. Menim pa, da bi niti s tega vidika ne bilo previdno, odreči se m o ž n o s t i, da se sodni dnevi odredé. Kajti vprašanje je, kakšno sodstvo bode dodelil občinskim sodiščem zakon, obljubljen v § 99, odst. 2. Po sedanjem delokrogu srbskih občinskih (kakor tudi hrvatskih krajnih) sodišč in vobče po delokrogu, ki je takim sodiščem preodkazan v drugih državah, se sme pač smelo sklepati, da mnogi in važni posli naših okr.

točnejšega izraza. Posebno srečen pa ni po mojem mnenju tudi izraz »izuzeće« za »odklon«, zato, ker v primeri k »izključenju« (dem Ausschlossen sein) premalo ostro poudarja, da učinkuje odklon samo vsled pozitivnega (odklonitvenega) dejanja, in ker bi se obadva izraza ne glede na stvarno podobnost jim ustreznih pojmov lahko zamenjala tudi vsled fonetične sličnosti. Boljši se mi zdi slov. izraz »odklon«, ki ga rabi na nekaterih mestih v obliki glagola (otkloniti, odklonjen) tudi II. ref. nač. cpr. (tako v §§ 454, 474, odst. 1), in ki bi bil v vseh treh narečjih enak. Vsekako pa bi se moral najti terminus, ki nam dopoveduje, da učinkuje ta razlog sodnikovega nesodelovanja le ope exceptionis, da gre torej takorekoč za izpodbojnost, v nasprotju k izključenju, ki učinkuje ipso jure in povzroča ničnost. V poslednjem primeru se je ozirati na zadevni dejanski stan po zakonu, v prvem šele vsled iniciative strank.

sodišč ne bodo spadali v kompetenco obč. sodišč (tako vse kazensko, zlasti pa malodane vse nesporno sodstvo). Prepričan sem, da se izpremeni po prečitanju §§ 57 do 59 posl. marsikateri Savel v Pavla, spoznavajoč, kakšna olajšava je institut sodnih dnevov za občinstvo, posebno še za stranke, ki nikakor niso prepirljive, temveč pridejo v dotiko s sodiščem tekom raznih oficialnih postopkov. Ravno v južnih delih naše kraljevine govore geografične in prometne razmere z a fakultativno uvedbo tega instituta, ki se je v naši pokrajini z dosti ugodnejšimi lokalnimi in komunikacijskimi odnošaji vobče prav dobro obnesel. (Dobro došla bi bila v tem oziru statistika, sestavljena po vzorcu Škerljeve v Sl. Pr. 1922, 137 sl.). Pripomniti mi je, da je za odreditev izrednih sodnih dnevov po predsedniku okrožnega sodišča pogoj sploh izdaje naredbe pravosodnega ministra v smislu § 13. Predsednik okrožnega sodišča torej ne more odrediti niti izrednih sodnih dnevov, ako nedostaje ministr. naredbe (arg. verb.: »Ako je takova naredba izdata«). To v o. z. ni izrečno povedano, pa je pač tako zamišljeno (prim. § 55, odst. 1: »da se v postavijo izredni sodni dnevi«, »wegen Einfügung«, kar kaže, da morajo biti redni že uvedeni). Ker mora poslovnik razen določb o poslih, ki se smejo obaviti na sodnih dnevih, prinesti še druge določbe (prim. zlasti tudi §§ 56, 60, 61 posl. in nar. prav. min. z dne 2. jan. 1902, naredbenik 1), priporočam splošno formulacijo tretjega odstavka § 13, morda tako-le: »*Bliža naredjenja o sudskim danima, (naročito o tome, koji se poslovi mogu vršiti na njima), izdaće ministar pravde*«. Ako se sprejme ta formulacija načeloma, utegnile bi se med oklepaje postavljene besede sploh izpustiti. (Dalje prih.)

Ustav i žalba protiv pritvaranja.

Dr. Srečko Zuglia, sudija sudb. stola, Vel. Bečkerek.

U naslovu spomenuto pitanje je jedno izmedju najvažnijih procesnih pitanja, što ih vidovdanski ustav rešava drukčije nego li postojeći partikularni krivični postupnici, a naročito

ugarski krivični postupnik za Vojvodinu i Medjimurje. Mi ćemo se ovdje pozabaviti ustavnim propisima glede odredjivanja pritvora (čl. 5. ustava), jer je time regulisano jedno od osnovnih prava čoveka i gradjanina, pravo lične slobode, i jer je to pitanje od naročite važnosti za organe vlasti, koji se bave progonom krivičnih dela, obzirom na sankciju sadržanu u poslednjoj alineji pomenutog članka, po kojoj će javni organi, koji bi skrivili protiv tih ustavnih naredjenja odgovarati za nezakonito lišenje slobode. Moramo naima imati u vidu, da su ostali partikularni pravni propisi, koji su to pitanje drukčije rešavali, stavljeni van kreposti još 28. juna 1921 godine, u koliko se protive ustavu (čl. 142 ustava).

Način, kako je ustav normirao pomenuto pitanje, gotovo je u svemu saglasan s § 131 srpskog krivičnog postupnika, a od drugih se postupnika, što važe u ostalim krajevima naše države, razilazi u ove četiri tačke: p r v o, što naredjuje, da istražna vlast mora četvrti dan podneti na odobrenje nadležnom sudu svoje rešenje, kojim je nekoga stavila u pritvor, i ako se pritvoreni u roku od tri dana ne bi žalio; d r u g o, što normira da rok za žalbu protiv pritvora iznosi tri dana, što se slaže s ostalim našim krivičnim postupnicima (§ 114 aust., § 105 hrv. i § 131 srp. k. p.), ali se razilazi od naredjenja § 378 ugarskog k. p.; t r e ć e, što fiksira rok od dva dana, u kome mora nadležni sud doneti rešenje, o potvrdi ili dokidanju pritvora, čime se u glavnom slaže s § 151 madjarskog k. p., ali se razilazi od ostalih naših postupnika, pa i od samog srbijanskog, po kome taj rok iznosi 24 sata; č e t v r t i, što naredjuje, da je sudsko rešenje o potvrdi ili dokidanju pritvora izvršno, čime se slaže s § 131 srp. k. p., § 151 i 158 ugarskog k. p., ali se razlikuje od § 197 austr., 188 hrv. p. i analognog propisa bosanskog k. p.

I. Ustavno naredjenje, da je istražna vlast dužna u roku od 24 sata podneti nadležnom sudu na odobrenje ili poništenje svoje rešenje, kojim je odredila pritvor, i onda ako se pritvoreni ne bi žalio u otvorenom roku od tri dana (čl. 5. ustava), preneto je iz § 131 srpskog krivičnog postupnika, gde je ono sasama umesno i osnovano specifičnom organizacijom sudova i naročitim uredjenjem istražne službe. Srbijanski krivični po-

stupnik ne pozna izvide i istragu kao dva zasebna instituta, već ima za obadva ta pojma jedinstvenu ustanovu, koja se naziva isledjenje (§51, 117), a vlasti koje obavljaju isledjenje zove izstražujućim i isledjujućim vlastima (§ 19). Po srp. krivičnom postupniku, osim kod zločina i prestupa javnih organa u službenom radu, koji se delikti ne smatraju oficijoznim (§§ 6 7), te se isledjuju administrativnim putem po zakonu o činovnicima (§§ 19, 32, 159 k. p.), policija je redovna istražna vlast za sve oficijozne (§§ 6, 19, 20, 21) i privatne delikte (§ 31), a istražne sudije kod prvostepenih sudova provadjaju istragu samo u retkim i izuzetnim slučajevima (§ 22). Medju tim i onda, kad istragu vodi istražni sudija, nije po srbijanskom zakonu pružena onolika garancija za njegovu nepristranost, kao po ostalim našim krivičnim postupnicima, jer je u Srbiji istražni sudija takodjer javni tužilac (§ 23, 183) i kao takav angažovan takodjer za uspeh svog tužilačkog rada, i za to njegov postupak ne može imati onoliku meru nepristranosti i nezainteresovanosti, kao drugde, gde je tužilačka uloga potpuno odeljena od sudske. Ni p r i t v o r nije u Srbiji ono, što je on po ostalim našim krivičnim postupnicima (osim ugarskog, koji pozna sudske pritvore dužeg trajanja §§ 141, 147, 267, 330, 537 ug. k. p.), to jest provizorno i kratkotrajno ograničenje lične slobode osumnjičenog, dok se isti ne stavi pred istražnog sudija, da ga sasluša i donese rešenje hoće li se pustiti u slobodu ili pridržati u redovnom istražnom zatvoru. Po srbijanskom je sistemu pritvor mnogo trajnije i teže ograničenje lične slobode osumnjičenog te se daje bolje uporediti s istražnim zatvorom po spomenutim sistemima, nego li jednostavnim pritvorom, samo što je još teži i češći od istražnog zatvora, jer je obligatoran za sva zločinstva i nečasne prestupe, a za ostale prestupe, ako postoji opasnost bega ili koluzije (§ 132). Kod istražne vlasti, redovno policije, može da traje pritvor, koliko i izvidi, to jest 15 dana, ako su krivci i svedoci u istom srezu, 30 dana, ako su u istom okrugu, a dva meseca ako su u raznim okruzima (§ 156 a). No kako nema nikakve sankcije, za slučaj da se izvidi ne bi dovršili u pomenutim rokovima, može i pritvor pri stavljanju pod sud (§ 161 — pod optužbu po našim postupnicima) trajati još znatno duže. I zato je bilo potpuno oprav-

dano, što je srbijanski krivični postupnik ovo teško i dugotrajno ograničenje lične slobode po policijskim vlastima, koji inače ne stoje ni pod kakvim sudskim nadzorom, stavio u svakom slučaju pod direktnu kontrolu suda, bez obzira da li se je okrivljeni žalio ili ne, jer se je samo tako mogla postići izvesna garancija, da policajna vlast ne će zloupotrebiti to svoje pravo, a naročito da ne će prikratiti raznim nedopuštenim sredstvima pritvorenog u njegovu pravu žalbe.

Za ostali teritorij naše države, gde naprednija sudska organizacija a naročito savršenije uredjenje istražne službe, daje bolje garancije za nepovredivost lične slobode, ne samo da je pomenuto ustavno naredjenje bilo suvišno i neumesno, nego je pače stvorilo veliku pometnju, jer je teško rešiti, kako se ono ima da primenjuje u prilikama, koje se bitno razlikuju od onih, što ih je ustavotvorac imao u vidu, kad je normirao pomenuto pitanje.

Držim, da se za primenu navedenog ustavnog načela na ostalom području naše kraljevine osim teritorija, na kome važi srpski krivični postupnik, moraju imati pred očima ovi principi. Ustav nije imao nameru da pruži maksimum garancija za nepovredivost lične slobode nego samo neki minimum, koji se bez kaznene odgovornosti ne sme prekoračiti. On nije mogao smerati na to, da zapreči da se u buduće stvore još liberalniji zakoni za zaštitu lične slobode od onih ustanova, što ih on zadrži, a dosledno tome nije mogla biti njegova namera ni to, da dokine sve one liberalnije zakonske propise, koji u tom pogledu važe u pojedinim našim krajevima. I za to ni nakon ustava ne će policijske vlasti na teritoriju van Srbije moći da ograniče ličnu slobodu gradjana u većoj meri, nego li su to smele do ustava po specijalnim zakonima, koji postoje za te krajeve. Za to će i nakon ustava u krajevima austrijskog, hrvatskog, bosanskog i ugarskog krivičnog postupka policijske vlasti i morati da u roku od 48 sati predadu nadležnom sudu pritvorenika (§ 177 austr., § 168 hrv. i §§ 143 i 145 ugar. k. p.), a ne će se moći pozivati na to, da mu po ustavu pripada pravo, da ga zadrže u pritvoru tri dana, ako se ne bi žalio, i istom četvrti dan da su dužne podneti sudu na odobrenje svoje rešenje o pritvoru. U smislu zakona imaju rešenje u pritvoru

da donesa ili odobre nadležni sudovi. I za to, gde god se po sudskoj organizaciji neko rešenje o pritvoru smatra konačnim pravorekom dotičnog nadležnog prvostepenog suda, to rešenje ne treba podastirati nikome na odobrenje, jer je ono kao konačno sudsko rešenje izvršno, premda se inače može pobijati pravnim lekom upravljanim na viši sud. Medju tim po postojećoj organizaciji slovenačkih, dalmatinskih, hrvatskih, bosanskih i vojvodjanskih kaznenih sudova ne smatra se rešenje istražnog sudije konačnim rešenjem dotičnog sudišta, jer kod tih istih sudova postoje zasebni organi (večne komore, optužni senati), koji povodom žalbi protiv rešenja istražnog sudije donošaju konačna sudska rešenja i ta se rešenja smatraju izvršnim sudskim rešenjima u smislu ustava. Isto pravilo vredi i za onaj slučaj, kad kotarski sudija, nadležan za vodjenje izvida odredi pritvor do rešenja istražnog sudije (§§ 178 i 189 austr., § 82 in 168 hrv. i § 145 ug. k. p.), jer ako ni istražni sudija, koga u pomenutom slučaju samo zamenjuje kotarski sudac ne može da donese konačno rešenje dotične sudske instancije o stavljanju u pritvor, odnosno istražni zatvor, onda ne može takvo rešenje da donese ni njegov zamjenik, kotarski sudija. I za to će istražni sudije, kad po austrijskom, hrvatskom i bosanskom sistemu odredjuju istražni zatvor, odnosno po § 141 ug. k. p. prethodni pritvor ili po § 148 istražni zatvor, morati svoje rešenje podneti četvrti dan i bez žalbe na odobrenje dotičnom sudištu, jer su po ustavu izvršna i ne trebaju daljnjeg odobrenja samo konačna rešenja prvostepenih sudova, a ne i takva rešenja njihovih istražnih organa, koja dotični prvostepeni sud može još povodom žalbe izmeniti ili poništiti. Isto će tako istražni sudija morati četvrtog dana podneti na odobrenje okružnom sudu rešenje kotarskog sudije o stavljanju u pritvor po § 178 austrijskog odnosno § 168 hrv. i § 145 ugarskog krivičnog postupka. Druga je stvar, kad kotarski sud u svom delokrugu za prekršaje i prestupe, koji spadaju u njegovu kompetenciju, odredi po § 452 austrijskog, § 385/3 hrv. i § 537 ugarskog postupka istražni zatvor, odnosno prethodni pritvor. To je konačno sudsko rešenje tog prvostepenog suda i za to je ono izvršno te u smislu ustava ne treba nikakvog odobrenja naredjenog suda.

Ne će trebati podnašati sudu na odobrenje rešenje o prethodnom pritvoru ili istražnom zatvoru, ako se pritvoreni, koji se nije žalio, pusti u slobodu pre, nego li je minuo rok 4 dana, ili ako se bar u istom roku preda drugoj nadležnoj istražnoj vlasti, koja je ovlašćena da donša rešenje o stavljanju u pritvor ili puštanju u slobodu, jer tu postoji mogućnost, da ta nova isledna vlast i bez ingerencije nadležnog suda dokine pritvor, šta više, da sud, koji postupa samo na tužbu ovlašćenog tužioca, ne bi ni mogao da odredi pritvor bez predloga te nadležne vlasti, ako je ona ujedno i javni tužilac, kao što je policija u Srbiji (§ 6 srp. k. p.)

II. Rok za žalbu protiv pritvaranja iznosi po ustavu (čl. 5) tri dana, što je u saglasju s ostalim našim krivičnim postupnicima (§ 114 austr., 105 hrv. i § 131 srp. k. p.) ali se razilazi od naredjenja § 378 ugarskog krivičnog postupka, po kome se žalba protiv svakog sudskog rešenja, koje se strankama saopštava proglašenjem, a po § 78 istog krivičnog postupka saopštavaju se prisutnim interesentima sva rešenja uvek proglašenjem, ima da prijavi odmah kod proglašenja, a izvesti se može kroz 8 dana od prijave. Pošto je pritvoreni uvek prisutan, jer se niko ne može da stavi u sudski pritvor, a da se pre toga ili bar kroz 24 sata ne sasluša (§§ 145 i 146 ug. k. p.), iznosi po ugarskom krivičnom postupniku rok za žalbu protiv pritvora, manje nego po ustavu. Budući da su ustavom (čl. 142) ukinuti svi zakonski propisi, koji se ustavu protive, mora se smatrati ukinutim i pomenuti propis o roku za žalbu protiv pritvora, jer je stroži od ustava i jer ne pruža pritvoreniku ni onaj minimum garancije za nepovredivost lične slobode, koju mu je ustav osigurao kaznenom sankcijom. S toga će morati sudovi i na području, za koji važi ugarski krivični postupnik, uzimati u postupak i takve žalbe protiv pritvora, što su ih ovlašćeni prijavili istom treći dan iza saopštenja rešenja, kojim se osumnjičeni stavlja u pritvor. Jer ustav ne naredjuje nikakav zaseban rok za obrazloženje prijavljenih žalbi, važiće i nadalje rok, koji je normiran u § 378 te iznosi 8 dana od saopštenja jer se isti ni u čemu ne protivi ustavu.

U smislu poslednje alineje § 380 u vezi s § 378 ug. k. p., moći će pritvoreni u otvorenom roku od tri dana ponovno pri-

javiti svojo žalbu i u slučaju, da ju je bio već jednom povukao natrag.

III. Pošto je pitanje glede roka, u kome ima nadležni prvostepeni sud da poništi ili odobri rešenje istražne vlasti (istražnog sudije) o stavljanju u pritvor i istražni zatvor, sasma jednostavno, mi se ne ćemo dulje time baviti, nego ćemo preći odmah na sledeće ustavno naredjenje, po kome je rešenje prvostepenega suda o odobrenju ili poništenju pritvora izvršno. To znači da eventualna žalba ovlaštenog tužioca, protiv rešenja, kojim se pritvoreni pušta u slobodu, nema odgodne snage. To se naredjenje protivi zakonskim propisima, sadržanim u § 197 austrijskog k. p. i analognim propisima bosanskog i hrvatskog krivičnog postupka (§ 188 hrv. k. p.), a saglasno je s ustanovama § 131 srpskog i § 151 i 158 ugarskog krivičnog postupka kao što i sa 3 alinejom § 284 u 6 al § 466 austr. k. p. Po tome se ne će više moći pridržati u istražnom zatvoru okrivljeni ni onda, ako državni tužilac odmah kod proglašenja rešenja večne komore, kojim se tuženi pušta na slobodu, prijavi žalba te je u roku od 3 dana obrazloži (§ 197 austr. k. p.), jer bi se takvo zadržavanje u zatvoru protivilo ustavnim garancijama lične slobode te bi padalo pod udar krivičnog zakona (§§ 93 i 101 austr.k.z.).

Zaščita najemnikov po novem stanovanskem zakonu.

Zakonodajna tehnika v naši državi ni na vrhuncu popolnosti. Marsikak zakon, ki zagleda beli dan v Uradnem listu, mora vsled tega ostati mrtva črka, ker je glede na različne pravne sisteme, ki so še danes v naši državi v veljavi, kratkoma neizvedljiv. Pravni odnošaji se urejajo z novimi zakoni in se pri tem prezira, da v eni ali drugi pokrajini še obstoje zakoni, ki normirajo iste pravne odnošaje. Vrhtega novi zakoni večkrat nimajo derogatoričnih klavzul, tako da praktični jurist ne ve, katere stare norme še veljajo in katere so razveljavljene. V tem pogledu tira n. pr. novi taksni zakon in njegov

pravilnik praktičnega pravnika do obupa. Glavna napaka tiči v tem, da v centrali ni sporazumnega sodelovanja pristojnih faktorjev in da snuje zakonske osnutke eno centralno oblastvo brez vednosti drugega in da se nove pravne norme vrinejo večkrat v stari, popolnoma drugačen pravni sistem. V tem pogledu še nismo veliko na boljšem kakor ob času po prevratu, ko se je čutil najmlajši konceptni praktikant poklicanega, da je za vsako vsakdanjo potrebo napravil in razglasil zakon. Najdalekosežnejši zakoni se izdajajo brez zaslišanja prizadetih. Osnutek zakona o pobijanju draginje je napravil, kakor se čuje, učitelj, torej oseba, ki niti po svojem poklicu niti po delokrogu ne more biti kos današnjim navijalcem cen in vsakovrstnim verižnikom. Vsi zakoni imajo značaj naglosti in dikcija njihova vodi včasih do popolne nerazumljivosti.

Ko je bil razglašen novi zakon o stanovanjih z dne 30. decembra 1921, so brali trije pravniki, ki služijo skupaj skoro 100 let pravici, člen 5. tega zakona. Prvi stavek tega člena, ki govori o odpovedi, je ostal za vse tri orakel. Vprašanje je, kako naj si pomaga mlad sodnik ki ima za seboj morda nekaj mesecev vežbe, v iskanju pravice.

Gotovo je, da hišni lastniki v zadnjem času niso prišli na svoj račun in da niso mogli uživati poljubno investiranega kapitala. Iz tega pa še ne sledi, da zaslužijo posebno socialno zaščito nasproti veliki večini najemnikov, od katerih je marsikak lastnik mobilnega kapitala prišel ob vse, dočim je bila ohranjena hišnim lastnikom vsaj osnova nepremičnega kapitala. Socialno krivična je torej zahteva, da imej hišni lastnik poljuben užitek nepremičnine, katere vrednost je danes skočila skoro na predvojno pariteto. Namen vsakega socialnega zakona bodi ščititi ekonomsko slabšega proti močnejšemu. Tej zahtevi ne ustreza novi stanovanski zakon; stvar prakse bo, da ga prilagodi današnjim vedno slabšim gospodarskim razmeram velike večine prebivalstva. Pri vsakem stanovanskem zakonu sta dve vprašanji, ki jih je treba rešiti v pravični obliki za prizadete. To je pravica odpovedi in visokost najemuine. V tem pogledu pa se bližamo že popolni prostosti hišnih lastnikov in prednjačimo s tem vsem drugim državam. Pravica odpovedi je proti dosedanjim predpisom izdatno razširjena,

glede najemnine pa uvažuje zakon ekonomske prilike najemnikove le v podrejeni vrsti. Če se naj pri določitvi najemnine upošteva v prvi vrsti sedanja vrednost zgradbe, bo moral najemnik s stalnimi dohodki plačati več najemnine, kakor znašajo njegovi prejemki. Pri marsikaterem najemniku bo torej boj za določitev najemnine boj za življenje in smrt. Rzsodišča se bodo morala pri določitvi najemnine pač držati reka, da »ultra posse nemo tenetur«. Iz tega vidika bodo morala oblastva reševati najemnske spore in imeti pred očmi, da more plačati najemnik samo primeren del svojih prejemkov za najemnino, pri čemer bodo igrale zahteve in potrebe hišnih lastnikov le podrejeno vlogo.

Zakon o stanovanjih je pooblastil ministra za socialno politiko, da izda na podlagi tega zakona pravilnik. Vsak pravilnik more biti le izvršilna naredba v okviru zakona, nikdar pa ne more iti preko določb zakona in ustanovljati norm, ki gredo le v zakon. Za sodišča je merodajen le zakon. Stanovanski pravilnik ponavlja določbe iz zakona. Praktik bode moral tedaj pazljivo brati zakon in pravilnik, da bo vedel ločiti določbe zakona od samosvojih določb pravilnika in upoštevati slednje le toliko, kolikor ne gredo čez določbe zakona samega. V tem pogledu je važna določba člena 19. pravilnika, ki določa, da za podnajemnike razen odredb člena 20. ne veljajo omejitve po zakonu o stanovanjih. Za podnajemnike naj torej ne veljajo niti določbe o odpovedi stanovanj niti določbe o najemnini. Zastonj iščemo za to določbo zaslombe v zakonu. Člen 5. govori le o najemodajalcu. Najemodajalci so pa tudi v primerih podnajemov. Ali naj gredo sedaj vsi podnajemniki na cesto, če je stanovansko oblastvo vsililo najemniku podnajemnika. Med te podnajemnike spadajo tudi družine z otroci, katerim je stanovansko oblastvo po prejšnjih predpisih dekretovalo tudi souporabo stranskih prostorov in zlasti souporabo kuhinje. Ali naj imajo sedaj najemniki polno pravico veriženja z mesečnimi sobami zato, da bo hišni lastnik po določi člena 20. pravilnika dobil večji delež na podnajemnini? Take socialne zaščite ne pozna stanovanski zakon, pravilnik je pa ni mogel ustanoviti, ker gre preko določb zakona. Člen 5. zakona samega ne dela nobene razlike med podnajemi in najemi, tem-

več govori le o najemodajalcu; ta pa ima pravico odpovedati iz razlogov, ki so v tem členu navedeni. Ravno tako ima po določbi zakona podnajemnik pravico zahtevati, da mu določi podnajemnino razsodišče in bo o določitvi podnajemnine treba obvestiti tudi hišnega lastnika, ker se z določitvijo podnajemnine poseže tudi v pravice hišnega lastnika, kateremu gre po členu 20. zakona 15 oziroma 30% podnajemnine.

Zakone o stanovanjih izsiljujejo v vseh državah današnje ekonomske razmere. Če pa naj zakon uredi neke pravne odnošaje državljanov med seboj, naj bode zakon jasen in naj predvideva vse možne primere, da ni treba za vsak primer iskati pravice pri sodišču. Odpovedni razlog člena 5. zakona o stanovanju, da je najemnik izgubil s svojim ponašanjem pravico stanovanja po splošnih zakonitih predpisih (?), bo rodil nebroj najemnih pravnih sodišči, razsodišča pa se bodo potapljala v najemniških sporih, če ne bodo hišni lastniki uvideli, da dvanajstkratni povišek predvojne najemnine za stanovanja in dvajsetkratni povišek za poslovne prostore brezizjemno za vse vrste najemnikov kratkomalo ni mogoč.

Ravnotaka neskladnost, kakor jo ima člen 19. pravilnika, je tudi v členu 15 zakona in v členu 58 pravilnika. Zakon pravi, da rešujejo po prestanku dosedanjega stanovanskega zakona vsa do 1. januarja 1923. nerešena vprašanja o višini najemnine pri nas okrajna sodišča, pravilnik pa določa, da jih bo rešilo stanovansko oblastvo po starih predpisih. Pravilno so torej po zakoniti določbi pristojna za te posle sodišča. Sodišča bodo morala pač prevzeti od stanovanskih oblastev te vrste zastankov in jih rešiti po določbah prejšnjega zakona o stanovanjih in njegovem pravilniku.

Noben zakon še ni zbudil toliko zanimanja kakor novi zakon o stanovanjih. Rodil je že tudi mnogo upravičenega razburjenja. Stvar stanovanskih oblastev bo, da ga bodo izvrševala, kakor zahteva njegov dah in namen, to je v zaščito ekonomsko slabih proti močnejšim.

—o—

Književna poročila.

Dr. Milan Škerlj: Menično pravo. Založba juridične fakultete v Ljubljani. V Ljubljani 1922. Str. 287. Cena 35 Din.

Kot prvo knjigo učbenikov je izdala juridična fakulteta v Ljubljani pričujočo knjigo. Iz potrebe učečega se dijaštva se je rodila ta knjiga, ki nam jo je pozdraviti takorekoč kot pričetek nove dobe v naši pravni literaturi. Prv'č imamo pred seboj knjigo, ki obdeluje znanstveno celopanogo prava v našem domačem jeziku. In gotovo je to za slovensko pravno literaturo zgodovinski dogodek.

Ne nameravam pisati o knjigi izčrpne strokovne kritike, zlasti ne take, ki bi namenoma iskala slabih strani in jih pretiravala, dobre strani pa bi prezirala in s tem skušala zmanjšati avtorjeve zasluge, kar se pri nas dogaja tako rado. Lahko je brez posebnega strokovnega znanja kritiku knjigo raztrgati, težko jo je avtorju tudi z velikim strokovnim znanjem napisati. Zato predvsem poudarjam, da nisem pričakoval, da po tako kratkem obstoju naše mlade univerze dobimo knjigo, na katero smo lahko ponosni, ki je kot učbenik najmanj enakovredna učbenikom, po katerih smo se učil' na starih nemških univerzah. Avtorjeva zasluga pri tej knjigi pa je tem večja, če upoštevamo, da tvori poučevanje meničnega prava šele v zadnjih par letih le podrejeno panogo njegovega delovanja, dočim je bila večina njegovega življenskega dela osredotočena na drugih poljih. In da se njegova zasluga oceni pravilno, treba upoštevati, da orje popolno ledino na polju slovenske juridične učne literature, da je prvi ki je ustvaril slovensko učno knjigo za pravnike in to kljub kratkemu času, mnogostranski zaposlenosti in drugim težkočam.

Knjiga je pisana kot učbenik. Ves material, ki je potreben za študij meničnega prava dijaku na univerzi, podaja knjiga popolnoma izčrpno. Nekaterikrat je knjiga morebiti preveč izčrpna. Tako izpolnjuje literarno vrzel preko naloge, ki si jo je stavila. V enaki ali tudi večji meri kakor dijaku na univerzi bo služila kot »ročna knjiga« meničnega prava za navedene vsakdanje potrebe juristu v praksi. Važnost knjige za slovenskega praktičnega jurista pa je podana zlasti še, ker se knjiga ne bavi le z avstrijskim meničnim pravom, ampak tudi z vsemi drugimi meničnimi zakoni, ki veljajo danes na ozemlju naše kraljevine.

Ne da bi hotel zmanjševati vrednost knjige, za katero je pravniški naraščaj avtorju lahko odkrito hvaležen, pa si dovoljujem pripomniti, da bi si v knjigi kot učbeniku v nekaterih ozirih zaradi večje preglednosti in nazornosti nekatere stvari želel drugače. Teh želj ne nameravam navajati podrobno, marveč hočem omeniti le nekaj primerov. Mnjenja sem, da bi knjiga morala biti kot učbenik pisana manj abstraktno in da bi naj imela v onem delu, v katerem ima seznaniti dijaka z bistvenimi pojmi in s terminologijo meničnega prava, več poljudnih praktičnih vzgledov. Knjiga

pričenja z definicijo menice, s terminologijo, s službo menice v gospodarstvu in z meničnim kurzom, govori potem o postanku menice. Sledi nato četrto poglavje o menični sposobnosti in o zastopstvu pri meničnih izjavah, na kar se v petem poglavju govori o vsebini in obliki menice. Komur so osnovni pojmi meničnega prava že znani, tega ta razdelitev ne moti. Drugačnja pa bi morala biti ta razdelitev v knjigi, ki naj s temeljnimi pojmi šele seznanijo osebo, ki o menici nima še nikakršnih pojmov. Z definicijo menice in terminologijo na čelu knjige temu ni mnogo pomagano, ker vse to more razumeti šele potem, ko je predelal tudi poglavje o postanku, o vsebini in obliki menice. Ker pa je naravno, da di ak prične študij na prvi strani knjige, sem mnenja, da bi se temu prihranilo nekaj časa in napora ter dobre volje, če bi učbenik pričel s poljudno pisanim poglavjem o postanku, o vsebini in obliki menice. V to poglavje na čelu knjige bi spadalo primerno število praktičnih vzgledov. Šele, ko dobi učenec jasen pojem o bistvu menice, ki ga na podlagi abstraktne definicije dobi le težko, mu je lažje razumeti to, kar stoji na čelu pričujoče knjige. V naslovu devetega poglavja bi bilo, ako naj ostane razdelitev knjige neizpremenjena, poleg pravic meničnih upravičencev poudariti pač tudi dolžnosti, katerim mora menični upravičenec zadostiti, da si varuje svoje menične pravice. Materija bi bila za učenca mnogo preglednejša, če bi se to eno poglavje delilo v dve: v eno, ki govori o meničnih upravičencih in njihovih pravicah, in v drugo, ki govori o formalnih aktih, ki jih mora menični upravičenec izvršiti, da si varuje svoje pravice, oziroma o dolžnostih meničnega upravičenca. Enako bi bilo poudarjati v naslovu § 51 dolžnost meničnega upravičenca, kdaj se akcept mora zahtevati poleg pravice, zahtevati akcept. Iz istega razloga, namreč iz večje nazornosti in lažjega umevanja bi naj določbe o duplikatih in kopijah ne spadale v samostojno štirinajsto poglavje na koncu knjige za menično obogatitveno tožbo, ampak naj bi tvorile v pričetku knjige del poglavja o vsebini in obliki menice. Zaradi hitrejšega umevanja naj bi se naslov enajstega poglavja glasil »Prestanek menične zaveze in meničnih pravic«. Dejstvo, da v tem poglavju tvorita zastaranje in amortizacija dva posebna paragrafa, dočim so vsi drugi načini prestopa meničnih zavez in pravic obdelani skupno v enem paragrafu, preglednosti in nazornosti knjige ne služi in nima logične utemeljitve.

Glede jezika bi se tu pa tam posamezne izraze in stavke želel drugačne. Toda če pomislimo, da knjiga v našem jeziku na svojem polju orje ledino, da je terminologija kakor sploh vsa materija meničnega prava nekaj, kar nima prav nikakih korenin v duhu in jeziku našega naroda in da je bil avtorju na razpolago zelo kratek čas, moramo jeziku v splošnem izreči priznanje. Koncem poudarjam še enkrat, da vrline knjige daleč nadkriljujejo pomanjkljivosti, katerih sem se mimogrede dotaknil, da je knjiga taka, da je avtor na njo lahko ponosen in da je želeli, da tudi za druge panoge skoro izidejo enakovredni učbeniki.

Dr. H—n.

Dr. Dragutin Arandjelović i dr. Dušan M. Subotić: Uredba o ubrzanju rada kod sudskih i islednih vlasti sa izmenjenim zakonskim teksto-

vima i sa načelnim obaveznim odlukama Kasacionog Suda. (Praktični uputi). Beograd. Knjižar izdavač Geca Kon 1922. Str. 223.

V naslovu označena uredba (z dne 22. junija 1921) je postala že v vidovdanski ustavi — brez nadaljnega — zakon (Glej čl. 130, 2. odst.). Velja pa po svojem 64. članu za teritorij prejšnje kraljevine Srbije v celoti za ostale kraje kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev pa le glede po'edinih njenih določb onih srbijanskih zakonov, ki se v teh krajih uporabljajo in so po tej naredbi prizadeti. Povrh pravi še čl. 62, da so vse določbe, ki so obsežene v zakonih, katere zadene ta uredba, razveljavljene, kolikor nasprotujejo uredbenim določbam. Tako pridemo do zakonite veljavnosti te uredbe, kolikor izpreminja **splošni del srbijanskega kazenskega zakona**, ki je pri nas kot proširjen zakon upošteven, če gre za delikte iz glave IX. in X. srb. k. z.

Iz teh vidikov nam je dobro došla knjiga gori navedenih dveh avtorjev, od katerih je prvi profesor civilnega prava na beograjski univerzi, drugi pa sodnik kasacijskega sodišča v Beogradu in znan kriminalist. Z združenimi močmi sta nam podala, kakor naslov sam pove, praktična uputstva, torej podobno knjigo, kakor so bile **Schauerjeve** izdaje avstrijskih zakonov, samo brez motivov, — saj teh v naši zakonodaji ni tiskanih.

Knjiga ima 3 dele. **Prvi** prinaša tekst uredbe z opazkami, kje so določbe, na katere je uporabiti to uredbo. Tu bi takoj pripomnili, da razen čl. 1 in 3, ki se nanašata na splošni del srb. k. z. (§ 50 in § 64), in čl. 4, ki se tiče zakona o zaščiti sigurnosti v državi z dne 2. avgusta 1921 ni nobenih specialnih določb, ki bi prihajala v poštev za Slovenijo. So pa določbe, ki se tičejo n. pr. porotnikov (glede dnevnic ali neprihoda), ki bi jih po golem tekstu uporabili lahko tudi na naše porotnike. Ali po uvrstitvi in splošni ideologiji te uredbe, ki je pravcati pester kup najheterognejših izmenjav, pa gotovo ne. Na tem stališču stojita po vsej pravici tudi avtorja.

Drugi del knjige prinaša nove zakonske tekste raznih zakonov — vseh je ravno dvanajst —, kakor se glase vsled izpremembe po tej uredbi, tretji del pa obsega šestero doslej izšlih načelnih določb kasacijskega sodišča v Beogradu, od katerih pa se nobena ne tiče tistih partij, ki bi veljale za nas v Sloveniji.

Delo obeh avtorjev je za srbijanske praktične juriste spričo svoje popolnosti in zanesljivosti gotovo velike važnosti. Nas pa osvedočuje, kako čudno (da ne rečemo kaj hušega) se je pri tej uredbi postopalo . . . V členu 63 je namreč rečeno, da ima, če bi se pokazala nejasnost ali različno pojmovanje glede primene te uredbe, minister pravde pravico, da zahteva načelno odločbo obče sednice kasacijskega sodišča (scil. v Beogradu, ker dne 22. junija 1921 drugega sodišča tega imena v celi državi ni bilo in ker se govori sploh le o srbijanskih sodiščih). To mnenje pa veže vsa sodišča. Ravnotako pa ta obča sednica izda tudi odločbe v primerih, ki niso »ovim zakonom predvidjeni, a u duhu odredaba

propisanih ovom uredbo m za slične slučajeve, pa će i te odluke za sudove biti obavezne.»

Tako smo prišli teoretično do položaja, da more glede tistih — sicer redkih določb splošnega dela srb. k. z., ki veljajo tudi za Slovenijo, dajati — če treba — obvezno interpretacijo, da celo eventualna dopolnila, ki »legis habent vigorem«, — kasacioni sud v Beogradu, tudi za Slovenijo, da za vse prečane!! K sreči ni povoda misliti, da bo tudi v praksi prišlo do izvajanja te imenitne pravice kasacijskega sodišča v Beogradu... Dr. Metod Dolenc.

Živojin Perić: *L' Indépendance et la Guerre on la Dépendance et la Paix. Posebni odtis iz »Revue Mensuelle« št. 254, oktober 1922. Str 1—7.*

Znano je, da je zamisel udruženja vseh narodov v višjo enoto zelo starega izvora in da se ta ideja pojavlja vedno iznova v časih krvavih svetovnih konfliktov. Tako je jela že med svetovno vojno nanovo poganjati pacifistična literatura, ki je dosegla zlasti sedaj, ko se je ustanovilo društvo narodov, ogromno število knjig in razprav. Pisatelji raznih svetovnih naziranj in političnih strank skušajo podati moralne temelje za obstoj in praktične predloge za uspešno delovanje tega udruženja, tako da je težko povedati o tem problemu še kaj originalnega. Vendar sem s posebnim zadovoljstvom čital označeno razpravo beogradskega profesorja Živojina Perića.

Originalnost te ravno tako kratke kakor duhovite študije je ravno v tem, da noče biti originalna, opozarjajoč samo na starodavne in vendar vekovečne moralne temelje pacifistične misli. Nesreča človeštva je, pravi pisatelj, da ne zna pravilno birati med alternativo postavljeno v naslovu razprave. Svoboda in neodvisnost morate voditi k vojni. Teorija o suverenosti narodov mora uveljavljati tudi med narodi biološki zakon o boju sile proti sili, kajti suverena, t. j. svobodna država je sila in vsaka sila ima tendenco razširiti se v prostoru in času. Suverena država stremi za tem, da razširi svojo suverenost na vso zemljo, ker pa pri tem srečava druge države, ki imajo isto tendenco, se mora razvneti boj. Tudi sistem takozv. evropskega ravnotežja ni mogel preprečiti vojne; naravno, ker je obstal iz dveh svobodnih in neodvisnih koalicij, ki sta si nasprotovali kakor sila sili. Ta sistem je sicer obvaroval Evropo vojne za več kot 40 let; toda s tem večjo strastjo in krutostjo je na to razsajala svetovna vojna. Sistem ravnotežja je le pomnoževal napake onega sistema, katerega je hotel popraviti. Sovražne sile so bile grupirane, tako da je veliko število držav bilo nujno zapletenih v vojno. Če hočemo res mir, potem ne smemo dopuščati večjega števila sil kot eno. Ta edina sila, edina prava država naj bo društvo narodov; njemu včlanjeni narodi seveda ne morejo biti svobodni in neodvisni; vsak narod mora žrtvovati nekoliko svobode in neodvisnosti, da bo živel v miru. Tako so narodi pred alternativo: svoboda in vojna na eni strani — odvisnost in mir na drugi strani.

Pred isto alternativno so stali posamezni ljudje: življenje v popolni svobodi in neodvisnosti ali pa življenje v državi, v urejeni odvisnosti, ki štiti slabe pred močnimi.

Ideja društva narodov, ali bolje rečeno, e n e svetovne države počiva na ideji miru in ljubezni med ljudmi. Oznanjajoč te dve večni ideji, ki sta atributa Božanstva, je Jezus Kristus prvi zasnoval zamisel univerzalne človeške družbe, ki je identična z mirom in ljubeznijo do bližnjega. Zdelo se je, da je pozabila svetovna vojna obsodbo in pogubo Krista; kakor na novi Golgoti je bila križana njegova ideja ljubezni in miru. Toda tisti, ki so tako mislili — in to so bili zlasti skeptiki in teoretiki vojne, ki so jo smatrali kot sredstvo za odrešenje — morajo danes spregovoriti svoj »peccavi«. Zakaj ravno svetovna vojna je pokazala, kam pride človečanstvo, ako se oddaljuje od miru in ljubezni. Brez kazni se ne krši princip vseh principov, kristjanska ideja, ki pomenja odpoved egoizmu, dematerializaciji in spiritualizaciji človeka. Le dematerializirani ljudje so enaki, enaki tudi iz ekonomskega vidika.

Vse velike ideje, ki prevevajo posebno po velikih katastrofah človeka, najdemo torej v Kristu in vsi apostoli pacifizma in enakosti ne storé nič drugega nego da oznanjajo to, kar je povedal že pred 20 stoletij veliko bolje Jezus Kristus; pri njih ne najdemo nič novega, kvečjem ambicijo izlagati svoje ideje kot nove. Toda On jim bo odpustil to slabost; njemu je glavno uresničenje ideje v dobrobit drugih. Ta totalna žrtev svoje osebe v korist IDEJE je tudi znak, da Kristus ni bil človek. — S tem konča ta z globokim etičnim in religioznim čutom pisana razprava.

Dr. Leonid Pitamic.

Zbirke zakonov VIII. snopič. V Ljubljani 1922. Založila Tiskovna zadruga. Cena 5. Din. Str. 51. Ta snopič, ki je ravnokar izšel, prinaša: Zakon o državnem svetu in upravnih sodiščih. Zakon o volilnih imenikih. Zakon o ministrski odgovornosti ter Zakon o izpremembah v zakonu o občih upravi.

Arhiv (Beograd) ima v br. 3, 4 in 5 pete knjige: Dr. Novaković: Dr. Mjlenko M. Vesnić; Dr. D. M. Subotić: Ideja odmazde u kaznenom pravu; D. Gj. Tasić: odgovornost države po principu jednakosti tereta XIV., XV. Lj. Radovanović: Objektivna administrativni spor; A. Jeglič: Državni tužilac; D. Č. Marković: Poštenje i moral u pravu; Dr. Gj. Tasić: O uredbo-davnoj moći izvršne vlasti po Vidovdanski ustavi (čl. 94); Dr. Sr. Zuglia: Kumulacija tužbi i nadležnosti suda po gradjanskom parničnom postupku za Vojvodinu; J. Stefanović: Nadležnost državnog Saveta po tužbama u administrativnim sporovima o rešenjima pokrajinskih uprava; Dr. D. Arandjelović: Garantna pisma. 4. št. prinaša Dr. Sagadinovo oceno Pitamičeve razprave »Ustava in zakon«, ki je izšla v 1. lanski št. Slov. Pravnika, 5. št. pa oceno iste razprave od D. Tasića.

Mjesečnik (Zagreb), zadnji številki letnika 1922: D. E. Miler: Osnova zakona o sudskom postupku u krivičnim djelima od god'ne 1921; D. Fr. Mjlobar: Poslije neuspjeha proletarskih revolucija; D. Sr. Zuglia: Nekoliko

primjedbi za primijenu uredbe br. 23029—23172 od 25. lipnja 1921, o privremenoj izmjeni pojedinih pravila građanskoga parničkoga postupnika za Vojvodinu; D. F. Brajković: Potpada li uredovna svjedočba o združnom kućegospodaru biljegovini? D. P. Lapčević: Jedna pogriješana praksa.

Pravni vestnik (Trst). Številki 11. in 12.: Dr. Leopold Heyrovsky: D. H. Tuma: Kolektivna pogodba: Raba slovenskega jezika na istrskih sodnijah; Dr. St. Lapajne: Haaški procesni dogovor.

Pravnik (Praga). 12. št. lansk. letnika: Dr. J. Zelenika: Novelizacija in reforma zapuščinskega postopnika; Dr. S. Heudrih: Uporaba tesnopisa pri zapisnikovanju. Prva številka novega letnika prinaša: Dr. A. Maklecov: Novodobni razvoj kazenskega zakonodajstva na Ruskem; Dr. A. Hobza: Publikacija in veljavnost mirovnihi pogodb v Čehoslovaški republiki; Dr. J. Hoetzel: Meje naredbodajne moči temeljem češkoslovaške ustavne listine.

Razne vesti.

V Ljubljani, meseca januarja 1923.

— (Kronika društva Pravnika.) V zadnjih dveh mesecih je priredilo društvo še tri diskusije o načrtu kazenskega zakonika. Predavala sta gd. dr. Krivic dne 15. decembra 1922 o »Silobranu in nujni sili« in gd. dv. sv. dr. Škerlj dne 20. decembra 1922 ter 13. januarja 1923 o »Načrtu kazenskega zakonika in prometnem pravu«. Dr. Škerlj je obranaval v teh dveh predavanjih goljufijo in nečedno tekmo. — Ker se je odbornik in član terminološkega odseka drž. sv. Iv. Škarja izselil iz Ljubljane, je odbor sporazumno z društvom za humanistične vede v Ljubljani naprosil znanega slavista gda prof. dr. Antona Breznika, da stopi v odsek. Dr. Breznik je članstvo prevzel. — Odbor je končno sklenil, da izhajaj Slovenski Pravniki v letu 1923 kot dvomesečnik na štirih polah. Zadnja pola naj prinaša samo odločbe stola sedmorice. Ker se bo dala ta pola izločiti in posebej vezati, bo s tem ustrezno brezdvomno naročnikom. Pričujoča številka je že urejena na ta način.

(Osebne vesti.) S kraljevim ukazom sta bila postavljena dr. Vilko Baltič za velikega župana ljubljanske oblasti in dr. Miroslav Ploj za velikega župana mariborske oblasti. — Imenovan je bil dosedanji načelnik oddelka ministrstva pravde v Ljubljani dr. Janko Babnik za predsednika višjega deželnega sodišča v Ljubljani, dvornosodni svetnik dr. Milan Škerlj pa postavljen za upravitelja oddelka ministrstva pravde. Dalje sta bila imenovana avskultanta Josip Rus in dr. Stanko Žitko za sodnika za okrožje. — Iz upravne službe: vl. konc. Adolf Morić je imenovan za vladnega komisarja; premeščeni so vladni svetnik Anton Mencinger v Ljubljano, vladni tajniki dr. Peter Vavpotič v Radovljico, dr. Josip Hubad v Ljutomer, Ciril Poklukar v Konjice,

okrajni komisarji dr. Janko Šiška v Krško, dr. Anton Megušar v Ptuj in dr. Anton Farčnik v Mozirje. — Vladni svetnik Evald Hovanski pri oddelku za socialno politiko je pomaknjen v V. čin. razr. — Višji policijski komisar Avgust Del Linz je imenovan za policijskega svetnika, policijska komisarja Karl Pestevšek in Viktor Kokalj za višja policijska komisarja. — Za notarja v Trebnjem je imenovan Fran Mastnak. Odvetnik dr. Fran Tomšič se je preselil v Maribor. — Umrli so: notar Vekoslav Kranjc v Šmarju pri Jelšah, sodni svetnik v pok. Maks Langer in okrajni sodnik dr. Fran Lipša. Iz državne službe je stopil okrajni komisar Fran Forčesin.

— (Za predsednika višjemu deželnemu sodišču v Ljubljani) je bil s kraljevim ukazom od 31. decembra 1922 imenovan dr. Janko Babnik, mož, čigar ime slovi že dolgo, zlasti med juristi naše ožje domovine. Dr. Janko Babnik se je porodil leta 1861 v Ljutomeru, dovršil gimnazijo v Mariboru in se potem posvetil pravniškemu študiju na Dunaju. S kakim zanimanjem, tega ne kažejo samo vseskozi odlična spričevala o njegovih državnih in rigoroznih izpitih, marveč najbolj dejstvo, da je še za časa svojih študij napisal za Letopis Slovenske matice (1882—1883) še danes jedrnato razpravo »Sledovi slovenskega prava« in kmalu za tem l. 1884 v Kresu razpravo o Jugoslovanski zadruzi. Svoje znanje v jugoslovanski pravni zgodovini je pokazal še v Ljubljanskem zvonu (1886) s svojo velezanimivo oceno Kraussove knjige »Sitte und Brauch der Südslaven«. V sodno prakso je vstopil dr. Babnik v Ljubljani pri deželnem sodišču l. 1884, opravil kmalu sodniški izpit z odličnim uspehom, a trajalo je vsled tedanjih razmer do konca l. 1889, da je bil imenovan za sodnega pristava v Logatcu. Ko se je bil l. 1888 zopet oživil Slov. Pravniki pod nekako patronanco dež. sodišča, poverili so dejansko uredništvo lista avskultantu dr. Babniku. In ko je bilo, da se strokovni list ohrani, začetkom l. 1889 ustanovljeno društvo Pravniki, nahačamo med soustanovitelji in prvimi odborniki društva tedanjega avskultanta dra. Babnika v Litiji. Od tedaj naprej je bil dr. Babnik odbornik društva ves čas do l. 1919, ko se je umaknil iz odbora, češ da naj pride o vanj mlajše moči. — Ko so se pripravljali novi civilnopravdni zakoni, bil je dr. Babnik, tedaj sodni pristav v Ljubljani, poslan od just. ministrstva na Saksonsko, proučevati ondotne sod. razmere. O svojih opazovanjih je predaval v društvu in priobčil tudi v Slov. Pravniku. Pozneje je dr. Babnik posloval kot pisarniški instruktor, a l. 1898 je bil kot sodni tajnik iz Ljubljane poklican v pravosodno ministrstvo na Dunaj. Tu je dr. Babnik napredoval do ministrskega svetnika v IV. čin. razredu. Poverjen mu je bil dolgo vrsto let referat o sodni inspekciji in nazadnje referat za zemljiško knjigo. Kjer je le mogel, je pospeševal naše interese in bil vedno izredno ljubeznjiv in neprecenljiv svetovalec svojim rojakom-sodnikom (benem velik prijatelj in podpornik slovenskega dijaštva na Dunaju. Ko so se obrazovala sodna oblastva v Sloveniji, se je vrnil tudi dr. Babnik v domovino in tu prevzel, sicer ne formalno, pač pa de'anski vodstvo poverjeništvu za pravosodje v Sloveniji. Ko je le-to prenehalo

(1921), je bil postavljen za upravitelja odd. ministr. pravde v Ljubljani. — Glavno delo dr. Babnikovo, po katerem je postal znan tudi nepravniškim krogom, je pa »Nemško-slovenska pravna terminologija«, ki jo je uredil po naročilu društva Pravnika in s sodelovanjem Vencajza, dr. Majarona in Milčinskega. Knjiga, ki je izšla leta 1894, pomenja mejnik v slovenski pravni terminologiji ter je še danes vsem juristom neprecenljiv pripomoček. Svojo veliko naklonjenost do društva Pravnika je dr. Babnik ohranil tudi potem, ko je odborništvu odložil. Kot vođa oddelka ministrstva pravde mu je izposloval tudi večje denarne podpore; predaval je leta 1921 dvakrat na društvenih sestankih in dal pobudo za lanski lepo uspeli društveni izlet v Celje. Društvo Pravniki mu je prilikom imenovanja po deputaciji iskreno čestitalo in mu želelo, da bi zdravo in uspešno vodil slovenska sodišča. Tudi mi kličemo iskreno: na mnoga leta!

— (Za upravitelja oddelka ministrstva pravde v Ljubljani) je postavil minister pravde dvornega svetnika dr. Milana Škerlja, znanega odličnega pravnika in vzornega uradnika. Dr. Milan Škerlj se je porodil leta 1875 v Ljubljani in vstopil leta 1898 v sodniško službo v Novem mestu, kjer je bil tedaj tudi njegov oče odličen član sodnega gremija. Leta 1900 je bil dr. Milan Škerlj imenovan za sodnika v Mokronogu. To službovanje je prekinil l. 1902 in 1903 ko se je — eden izmed maloštevilnih slovenskih državnih stipendistov — pripravljaval v Lipskem za vseučiliško kariero in se bavil zlasti s trgovskim pravom. Ko je bil l. 1904 poklican v justično ministrstvo, je delal najprvo v legislativnem oddelku ter tukaj z referentom, poznejšjim predsednikom Pitreichom izdelal zakon o družbah z o. z. Priredil je tudi vzorno izdajo tega zakona, ki je izšel v Manzovi založbi. Pozneje je bil prideljen administrativni sekciji ter bil dolgo vrsto let desna roka personalnega referenta za Primorsko in Dalmacijo. Kot tak je imel veliko zaslug, da so se razmere v območju viš. dež sodišča v Trstu za nas kolikor toliko ugodno razvile. Na tem mestu si je pridobil, od nekdanj neumorno delaven, obsežno poznavanje justične administracije. Te bogate izkušnje je izborno porabil, ko je bil po prevratu jeseni l. 1918 — tedaj že sekcijski svetnik pozvan v poverjeništvu za pravosodje v Ljubljani. Poleg preds. Babnika in Kavčnika gre Škerlju največ zaslug, da se je justična administracija v Sloveniji v težavnih razmerah brez vidnih težkoč v najkrajšem času uredila. Na tem mestu je l. 1921 postal dvornosodni svetnik. Poleg svojega glavnega poklica suplira dr. Škerlj izza ustanovitve univerze v Ljubljani na juridični fakulteti stolico trgovskega in meničnega prava kot honorarni profesor. Ravnokar je izdal svoje »Menično pravo«, ki ga razpošilja profesorski zbor juridične fakultete za svoj prvi učbenik v svet. Kritike se temu delu ni bati. Temeljito je, kakor vse, kar opravi dr. Milan Škerlj. O tem pričajo mnogi sestavki, ki jih je že probčil v Slov. Pravniku, njegove udeležbe pri diskusijah društva Pravnika, zlasti njegovi zadnji predavanji o načrtu kazenskega zakonika glede na prometno pravo, ki sta vzbudil splošno priznanje. Kakor ga prijatelja našega društva in veščaka iskreno pozdrav-

ljamo v lastnosti novega upravitelja na oddelku ministrstva pravde, tako tudi želimo, da bi bil kmalu razrešen teh dolžnosti in da bi tako čim prej zasedel stolico rednega profesorja za prometno pravo, kamor je že dalje časa predlagan po vsej pravici v imenu pravoznanstva in v stalno korist pravniškega naraščaja.

— (Kronika juridične fakultete v Ljubljani v letu 1922.) I. Število profesorjev se je v tem letu zvišalo za dva, ker sta bila z dekretom z dne 19. septembra 1922 št. 5754 imenovana za izredna profesorja dr. Gjordje Tasić za pravno filozofijo in ustavno pravo, dr. Mirko Kosić pa za statistiko in ekonomsko politiko.

II. Za šolsko leto 1922/23 fungira prejšnji vseučiliški rektor r. prof. dr. Gregor Krek kot prorektor. Za isto šolsko leto je bil izvoljen za dekana r. prof. dr. Rado Kušej, a kot prodekan fungira r. prof. dr. Metod Dolenc.

III. V letu 1922 so poslovali r. prof. dr. Gregor Krek in dr. Metod Dolenc kot stalna člana, r. prof. dr. Anton Skumovič pa kot ekspert St. Z. Sv. ministrstva pravde; in sicer prvi in zadnji za civilni odsek, drugi za kazenskopravni odsek. R. prof. dr. Leonid Pitamic je bil tudi v letu 1922 zaposlen kot redni član razmejitvene komisije, r. prof. dr. Rado Kušej pa je posloval kot predstavnik ministra ver i član verske ankete pri pripravljanju verskih zakonov.

IV. V poletnem semestru 1922, ki je počel 15. februarja in trajal do konca junija 1922, so predavali: r. prof. dr. Gregor Krek: Pandektno pravo: splošni del (4 ure) in Obče državljansko pravo: splošni del obveznega prava (4 ure); — r. prof. dr. Anton Skumovič: Institucije rimskega prava (3 ure) in Civilnopravno postopanje (3 ure); — r. prof. dr. Rado Kušej: Splošno cerkveno pravo in versko pravo v kraljevini SHS. (4 ure) ter Cerkvenopravno zgodovino (2 uri); kontr. r. prof. Mihajlo Jasinski: Pravno zgodovino južnih Slovanov (3 ure) in Rusko pravno zgodovino (2 uri); — hon. prof. dr. Janko Polec: Zgodovinski razvoj sedanjega javnega in zasebnega prava, II. del (4 ure) in Razvoj javnega prava v hrvatskih in srbskih deželah (3 ure); — r. prof. dr. Stanko Lapajne: Obče državljansko pravo: posebni del obveznega prava (3 ure) ter pravo volil in dolžnega deleža (1 uro) in Meddržavno in medpokrajinsko pravno pomoč (1 uro); — hon. prof. dr. Milan Škerlj: Trgovinsko in menično pravo (3 ure); — hon. nast. ing. Igo Pehani: Rudarstveno pravo (3 ure); — r. prof. dr. Metod Dolenc: Kazenskopravni red (5 ur) in Kazensko pravo (2 uri); r. prof. dr. Ivan Plečnik: Sodno medicino za juriste (2 uri); — r. prof. dr. Ivan Žolger: Nauk o reševanju mednarodnih sporov, o represiji mednarodnega delikta, o vojni ter neutraliteti (4 ure); — r. prof. dr. Leonid Pitamic: Ustavno pravo (6 ur); — hon. nast. dr. Franc Skabernè: Izbrana poglavja iz upravnega prava (2 uri); — hon. nast. dr. Henrik Steska: Pravne osnove, ustroj in postopek uprave, II. del (2 uri) in Občinsko pravo (1 uro); — kontr. r.

prof. dr. Aleksander Bilimovič: Narodno gospodarstvo (5 ur); — r. prof. dr. Franc Eller: Davek (3 ure), Uredbo finančnega gospodarstva (2 uri); hon. nast. dr. Alojz Rant: Državno računostvje (2 uri).

Seminarje ali vaje so imeli v tem semestru prof. Skumovič, Jasinski, Škerlj, Žolger, Bilimovič in Eller.

V. V zimskem semestru 1922/23, ki je trajal od 1. oktobra 1922 do 27. januarja 1923, so predavali: r. prof. dr. Gregor Krek: Pandektno pravo, splošni del (1 uro), Obče državljansko pravo, splošni nauki (4 ure), nauk o posesti in lastninski pravici (1 uro) in obvezno pravo (nadaljevanje) (1 uro); — r. prof. dr. Anton Skumovič: Institucije rimskega prava (3 ure) in Civilnopravno postopanje (3 ure); — r. prof. dr. Rado Kušej: Katoliško in pravoslavno zakonsko (bračno) pravo (4 ure), Cerkveno sodno postopanje in cerkveno kazensko pravo (1 uro) in Državno cerkveno pravo (1 uro); — kontr. r. profesor Mihajlo Jasinski: Pravno zgodovino južnih Slovanov (s splošnim uvodom v pravno zgodovino slovanskih narodov) (4 ur) in Rusko pravno zgodovino (2 uri); — hon. prof. dr. Janko Polec: Zgodovinski razvoj sedanjega javnega in zasebnega prava, I. del (4 ure), Zgodovinski razvoj kazenskega prava (1 uro) in Temelje upravne razdelitve in uprave slovenskih dežel v 19. stoletju (1 uro); — r. prof. dr. Stanko Lapajne: Matrimonialno pravo po o. d. z. (3 ure), Meddržavno zasebno pravo (2 uri) in Pogodbe na srečo, zlasti zavarovalna (1 uro); — hon. prof. dr. Milan Škerlj: Trgovinsko in menično pravo (5 ur); — hon. nast. ing. Igo Pehani: Rudarstveno pravo (2 uri); — r. prof. dr. Metod Dolenc: Kazensko pravo, splošni del (5 ur), posebni del (1 uro) in Temeljne probleme kriminalistike (1 uro); — r. prof. dr. Ivan Plečnik: Sodno medicino za juriste (2 uri); — r. prof. dr. Alfred Šerko: Forenzično psihopatologijo (1 uro); prof. dr. Ivan Žolger: Obče mednarodno pravo, I. del (4 ure) in Mednarodno pravni položaj naše države na podlagi mirovnih pogodb (2 uri); — r. prof. dr. Leonid Pitamic: Ustavnopravno vedo (4 ure) in Pravno filozofijo (1 uro); hon. nast. dr. Franc Skabernè: Agrarno, lovsko in ribarstveno pravo (3 ure); — hon. nast. dr. Henrik Steska: Pravo samoupravnih edinic (2 uri) in Vodno pravo (1 uro); — kontr. r. prof. dr. Aleksander Bilimovič: Narodno gospodarstvo (5 ur); — r. prof. dr. Franc Eller: Finančno vedo (5 ur); — hon. nast. dr. Bogumil Senekovič: Osnovne nauke upravnega prava (3 ure).

Seminarje ali konverzatorij ali vaje so imeli: prof. Krek, Skumovič, Škerlj, Pitamic, Bilimovič in Eller.

VI. Juridična fakulteta je izdala v jeseni 1921 svoj prvi učbenik: »Menično pravo« iz pera hon. prof. dr. Milana Škerlja, a profesorski zbor juridične fakultete: »Zbornik znanstvenih razprav, II. letnik«, ki je prinesel na 12½ tiskanih polah prispevke petih profesorjev.

VII. V letnem semestru 1922 je bilo 330 rednih, 15 izrednih, skupaj 345 slušateljev, med njimi 6 ženskih; v zimskem semestru 1922/23 pa je vpisanih 319 rednih, 12 izrednih, skupaj 331 slušatelev, med njimi 4 ženske.

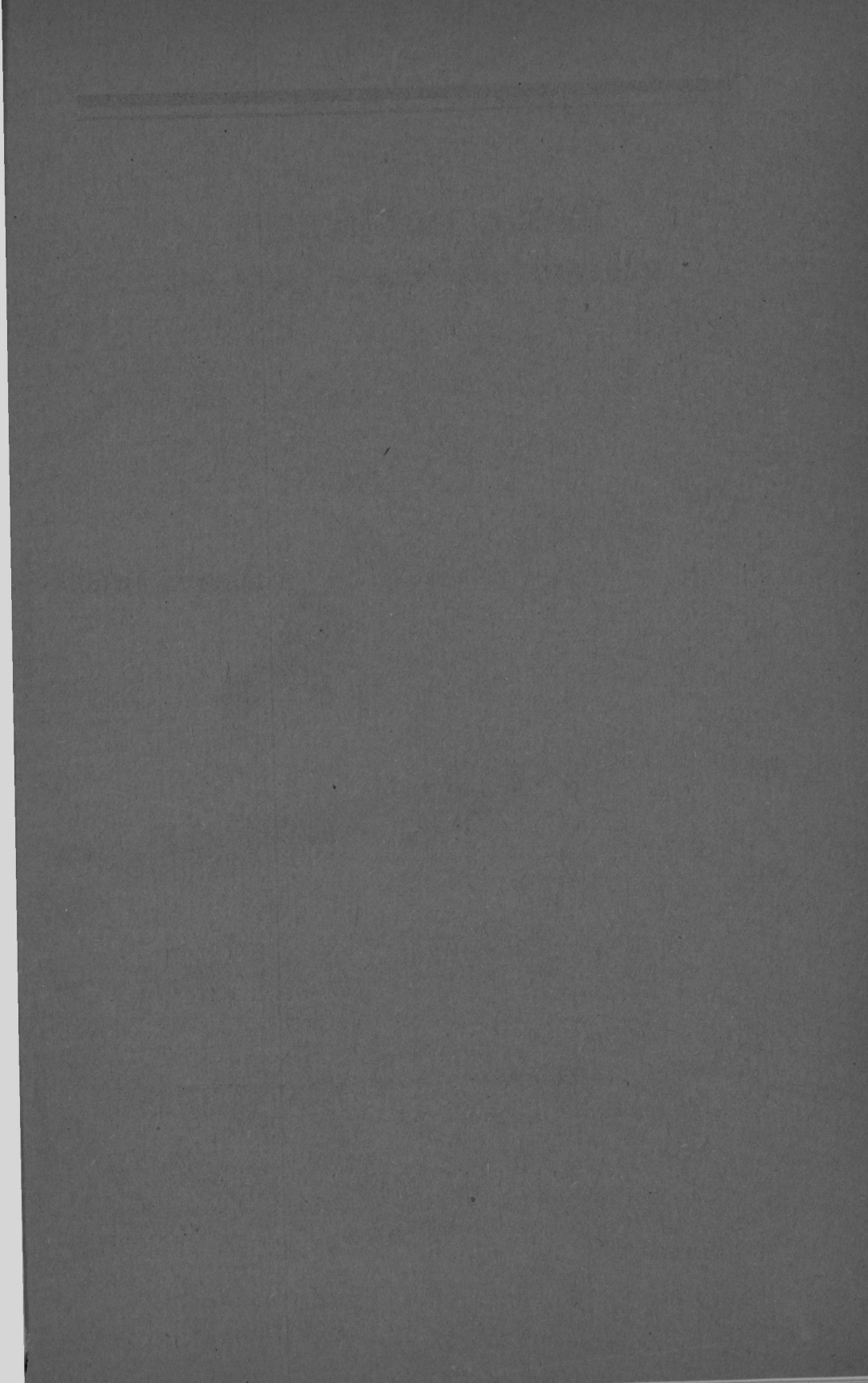
VIII. Promovirali so za doktorje prava: dne 11. marca 1922: Boris Mihalič iz Ljutomera in Josip Orožim iz Gomiljskega, 31. marca 1922: Robert Maršič iz Braslovč, 21. junija 1922: Josip Bergoč iz Lipice, 27. julija 1922: Josip Šenk iz Jezerskega, 30. oktobra 1922: Ivo Potokar iz Račodelj in pa Anton Urbanc od Sv. Štefana na Koroškem, 30. decembra 1922: Julij Fellacher iz Melvič na Koroškem.

Dr. M. D.

— (Svetosavske nagrade za leto 1923 na pravni fakulteti v Ljubljani.) Udeležba tekmecev za svetosavske nagrade za temata, katera smo objavili v lanskem letniku na strani 108, številčno ni bila velika. Za pravnozgodovinsko skupino se ni oglasil sploh noben tekmeč. Vidi se, da v kratko odmerjenem času treh semestrov, v katerem morajo pravniki začetniki napraviti pravnozgodovinski državni izpit, da ne izgube semestrov — pridni in nadarjeni slušatelji ne pridejo do dela razen študija za izpit, a — drugi seveda niti ne mislijo na tekmovanje. Za druga dva državna izpita, ki se obavljata šele po absolviranih 8 semestrih, preostaja vendarle nekaj časa in tako sta se oglasila za vsako odgovarjajočo skupino sicer le po en tekmeč, toda njuni deli sta kvalitativno odtehtali malobrojnost tekmovanja. Obe nalogi sta bili odlikovani in to z ozirom na izvrstno rešitev z večjo nagrado, kakor bi šla, ako bi bila udeležba tekmecev za vse skupine enakomerna in polnoštevilna. Dne 27. januarja t. l. je vseučilišni rektor dr. Aleš Usevičnik na slavnostnem zborovanju po krasnem nagovoru na zbrane honoracijore, profesorski zbor in slušateljstvo proglasil, da sta odlikovana na juridični fakulteti Igor Rosina iz Maribora za svoje delo: »Pomen kesa« za kazensko pravo (pravnozgodovinski in dogmatični obris) z nagrado 800 dinarjev, in pa Anton Korošec iz Ljubljane za svoje delo: Mednarodna zaščita manjšin v naši državi (na podlagi vidovdanske ustave in St. Žermenske minoritetne pogodbe) z nagrado 400 dinarjev. Brez dvoma utegne vsakoletna redna nagraditev dobrih del s kraljevo nagrado, pa bilo na katerikoli fakulteti, dati marsikakšnemu resnemu in nadarjenemu slušatelju pobudo, da bo udeještoval svoj talent v znanstvu seveda ne samo na univerzi, ampak tudi pozneje, ko stopi v praktično življenje.

Dr. M. D.

Nove publikacije pravne fakultete v Ljubljani.

I. Zbornik znanstvenih razprav I. letnik 1920/21. Cena 25 D. 19½ pol.

Razprave: Bilimovič: Nekoliko misli o narodno-gospodarski vedi; Dolenc: Pravosodstvo pri novomeškem inkorporiranem uradu nemškega viteškega reda v l. 1721 do 1772; Jasinski: Kaj je najpotrebnejše za slovansko primerjalno pravno zgodovino; Krek: Pomen rimskega prava nekdanj in sedaj; Kušej: Codex iuris canonici in njegov pomen za cerkev in državo; Lapajne: Kolizijske norme civilnega medpokrajinskega prava v kraljevini Srbov, Hrvatov in Slovencev; Pitamic: Nove smeri v pravni filozofiji; Skumovič: O dokazni moči trgovskih knjig; Škerlj: Uredba o zaščiti industrijske svojine.

II. Zbornik znanstvenih razprav II. letnik 1921/22. Cena 35 D. 12 pol.

Razprave: Žolger: Kršitev mednarodnih obveznosti in njena pravna posledica (mednarodna krivica); Pitamic: Državno in meddržavno pravo pod vidikom enotnega sistema; Lapajne: Meddržavno in medpokrajinsko stečajno pravo kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev; Kušej: Posledice državnega preobrata na polju patronatnega prava; Dolenc: Kriminalnopolitična presoja določil zadnjega odstavka čl. 12 Vidovdanske ustave (Kancelparagraf).

III. Dr. Milan Škerlj: Menično pravo 1922. 18 pol (učbenik). Cena 35 dinarjev.

Naroča se pri vseh knjigarnah kakor tudi naravnost pri juridični fakulteti v Ljubljani. Kdor naroči oba Zbornika skupaj in pošlje poštnino, dobi obe knjigi Zbornika za 50 dinarjev.

Naročnina za »Slovenski Pravniki« za leto 1923 znaša 50 dinarjev. Gg. naročniki naj jo pošljejo g. dr. Josipu Lavrenčiču, odvetniku v Ljubljani (Dalmatinova ulica). Ravnotam se dobe tudi vsi prejšnji letniki »Slov. Pravnika«. Cena za letnik 1922 — 40 Din, za 1921 — 25 Din, za 1920 — 20 Din, ostali letniki po 15 Din.